

Fundusze Europejskie
dla Rozwoju Społecznego

Rzeczpospolita
Polska

Dofinansowane przez
Unię Europejską

PLAN EWALUACJI PROGRAMU FUNDUSZE EUROPEJSKIE DLA ROZWOJU SPOŁECZNEGO 2021 -2027

SIERPIEŃ 2023 R.

Ministerstwo Funduszy
i Polityki Regionalnej

WPROWADZENIE	5
<u>1.</u> GŁÓWNE CELE EWALUACJI W LATACH 2021-2027	9
<u>2.</u> RODZAJE EWALUACJI W FERS	11
2.1 EWALUACJA BIEŻĄCA (ON-GOING)	12
2.2 EWALUACJA EX POST	14
<u>3.</u> KRYTERIA EWALUACJI STOSOWANE W FERS	14
<u>4.</u> WYZWANIA DLA EWALUACJI W FERS	18
4.1 ODPOWIEDNI TERMIN REALIZACJI BADAŃ EWALUACYJNYCH	18
4.2 FUNKCJONALNA NIEZALEŻNOŚĆ PROCESU EWALUACJI	19
4.3 WIĘKSZE WYKORZYSTANIE WYNIKÓW BADAŃ EWALUACYJNYCH	19
4.4 WCZEŚNIEJSZE ZAPLANOWANIE EWALUACJI WPŁYWU – W TYM ZAPEWNIENIE NIEZBĘDNYCH DANYCH.....	20
<u>5.</u> ORGANIZACJA PROCESU EWALUACJI.....	21
5.1 WSPÓŁPRACA Z KRAJOWĄ JEDNOSTKĄ EWALUACJI	22
5.2 WSPÓŁPRACA Z KOMISJĄ EUROPEJSKĄ.....	23
5.3 WSPÓŁPRACA Z JEDNOSTKAMI EWALUACYJNYMI.....	24
5.4 WSPÓŁPRACA Z KOMITETEM MONITORUJĄCYM.....	24
5.5 WSPÓŁPRACA Z INTERESARIUSZAMI I PARTNERAMI, O KTÓRYCH MOWA W ART. 8 ROZPORZĄDZENIA OGÓLNEGO.....	25
5.6 WSPÓŁPRACA Z WYKONAWCAMI.....	26
<u>6.</u> POLITYKI HORYZONTALNE W PROCESIE EWALUACJI.....	26
<u>7.</u> BUDOWA POTENCJAŁU I KULTURY EWALUACYJNEJ.....	28
7.1 KADRA	28
7.2 GRUPA STERUJĄCA EWALUACJĄ.....	29
7.3 SZKOLENIA I WSPÓŁPRACA ZEWNĘTRZNA	30
<u>8.</u> DOSTĘP DO DANYCH NA POTRZEBY EWALUACJI	31
<u>9.</u> PRZYJMOWANIE I WDRAŻANIE REKOMENDACJI	35
9.1 REKOMENDACJE PROGRAMOWE	36
9.2 REKOMENDACJE HORYZONTALNE	36
<u>10.</u> UPOWSZECHNIANIE I WYKORZYSTANIE WYNIKÓW EWALUACJI.....	36
10.1 UPOWSZEC HNIENIE WYNIKÓW EWALUACJI.....	36
10.2 WYKORZYSTANIE WYNIKÓW EWALUACJI	37
<u>11.</u> RAMOWY PLAN BADAŃ EWALUACYJNYCH FERS 2021-2027	39
ZAŁĄCZNIKI (3)	41

WYKAZ SKRÓTÓW

CIE	Counterfactual Impact Evaluation – ewaluacja wpływu z zastosowaniem metod kontryfaktycznych
CP 4	Cel nr 4 polityki spójności UE, wpisany do Umowy Partnerstwa na lata 2021-2027
DZF	Departament Europejskiego Funduszu Społecznego w MFiPR
EFS +	Europejski Fundusz Społeczny +
FERS	Program Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego 2021-2027
GSE	Grupa Sterująca Ewaluacją FERS
IK	Instytucja Koordynująca
IP	Instytucja Pośrednicząca
IZ	Instytucja Zarządzająca
JE	Jednostka Ewaluacyjna
KE	Komisja Europejska
KJE	Krajowa Jednostka Ewaluacji
KM	Komitet Monitorujący
MFiPR	Ministerstwo Funduszy i Polityki Regionalnej
PE	Plan ewaluacji
PSM	Propensity Score Matching – metoda badań kontryfaktycznych
PT	Pomoc techniczna
RPBE	Ramowy plan badań ewaluacyjnych
RP	regionalny program 2021-2027
RDD	Regression Discontinuity Design – metoda badań kontryfaktycznych
SOPZ	Szczegółowy Opis Przedmiotu Zamówienia
SRHD	System Raportujący oparty na Hurtowni Danych
TBIE	Theory Based Impact Evaluation – ewaluacja wpływu oparta na teorii programu
UP	Umowa Partnerstwa na lata 2021-2027
YEI	Youth Employment Initiative - Inicjatywa na rzecz zatrudnienia osób młodych

SPIS GRAFIK I TABEL

Grafika 1: Konspekt Planu Ewaluacji dla programu FERS	str. 8
Grafika 2: Cele ewaluacji programu FERS	str. 11
Grafika 3: Rodzaje podejść metodologicznych wykorzystywanych w ewaluacji wpływu	str. 15
Grafika 4: Podmioty współpracujące z IZ FERS przy realizacji Planu Ewaluacji FERS	Str. 25
Grafika 5: Ścieżka postępowania z rekomendacjami wg podziału klasy	Str. 45
Tabela 1: Rodzaje ewaluacji	str. 13
Tabela 2: Kryteria i przykładowe pytania ewaluacyjne stosowane w FERS	str. 15
Tabela 3: Zasoby kadrowe Jednostek Ewaluacyjnych FERS	Str. 32

WPROWADZENIE

Zgodnie z zapisami Umowy Partnerstwa, przyjętej przez Komisję Europejską w dniu 30 czerwca 2022 r., Europejski Fundusz Społeczny + w latach 2021-2027 będzie współfinansował w całości Program Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego 2021 – 2027 (zwany dalej „programem”), wdrażany na szczeblu krajowym oraz jeden z komponentów 16 Programów Regionalnych. Nadrzędnym celem FERS jest realizacja Celu 4 UP pn. „Europa o silniejszym wymiarze społecznym”. W FERS zaplanowano działania mające na celu, między innymi, wsparcie osób na zmieniającym się rynku pracy, rozwój edukacji, zwiększenie poziomu spójności społecznej i dostępności świadczonych usług społecznych i zdrowotnych. Przedsięwzięcia te będą przyczyniać się do wdrożenia zasad zawartych w Europejskim Filarze Praw Socjalnych, jak również do realizacji celów określonych w Planie działania na rzecz jego wdrożenia. Ponadto działania będą realizować Gwarancję dla Dzieci oraz będą zgodne z Konwencją ONZ o prawach osób niepełnosprawnych, w tym z artykułem 19 tym Konwencji – dotyczącym Prowadzenia życia samodzielnie i przy włączeniu w społeczeństwo.

Zgodnie z UP, alokacja środków finansowych na realizację FERS wynosi blisko 4,9 mld EUR, w tym ponad 4 mld EUR stanowiąc będą środki Europejskiego Funduszu Społecznego +. Program ten jest jedynym finansowanym wyłącznie ze środków tego funduszu.

Funkcję Instytucji Zarządzającej FERS pełni minister właściwy do spraw rozwoju regionalnego. Obowiązki IZ FERS zostały powierzone jednostce organizacyjnej w ramach Ministerstwa Funduszy i Polityki Regionalnej - Departamentowi Europejskiego Funduszu Społecznego.

Na podstawie rozporządzenia ogólnego (art. 71 ust. 3), IZ FERS wyznaczyła 9 instytucji pośredniczących do wykonywania zadań związanych z wdrażaniem programu. Funkcję IP pełni 7 podmiotów, które pełniły analogiczną rolę w ramach Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój na lata 2014-2020 (zwanego dalej „PO WER”) oraz dwie nowe IP: Bank Gospodarstwa Krajowego oraz Centrum Projektów Polska Cyfrowa.

LISTA INSTYTUCJI POŚREDNICZĄCYCH PROGRAMU FERS

1. Minister właściwy ds. rodziny, pracy i zabezpieczenia społecznego,
2. Prezes Polskiej Agencji Rozwoju Przedsiębiorczości,
3. Minister właściwy ds. oświaty i wychowania, szkolnictwa wyższego i nauki,
4. Dyrektor Narodowego Centrum Badań i Rozwoju,
5. Dyrektor Centrum Projektów Europejskich,
6. Minister właściwy ds. zdrowia,
7. Dyrektor Centrum Projektów Polska Cyfrowa,
8. Prezes Banku Gospodarstwa Krajowego,
9. Szef Kancelarii Prezesa Rady Ministrów

Wszystkie powyżej wskazane instytucje posiadają merytoryczne doświadczenie wynikające z ich statutowej działalności, wpisującej się w obszary wsparcia, które będą przez nie wdrażane w ramach FERS. Ponadto, wiele z tych podmiotów na przestrzeni poprzednich perspektyw finansowych zdobyło bogate doświadczenie we wdrażaniu działań współfinansowanych ze środków UE. Tym samym, zasadne jest dalsze wykorzystanie wypracowanego potencjału instytucjonalnego i kadrowego oraz tam gdzie to konieczne budowanie potencjału w zakresie ewaluacji, tak by w szczególności nowe IP mogły sprawnie realizować swoje zadania w przedmiotowym zakresie.

Obowiązek posiadania planu ewaluacji dla każdego programu wynika bezpośrednio z wymogów określonych w art. 44 ust. 5 Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 2021/1060 (zwanego dalej rozporządzeniem ogólnym), w latach 2021-2027. Sporządzanie PE przez Państwa Członkowskie jest również uzasadnione względami praktycznymi. Tego typu dokument umożliwia przeprowadzenie wysokiej jakości badań ewaluacyjnych, a także odpowiednie ich zaplanowanie w czasie. Plan Ewaluacji pomaga wyznaczyć kierunki działań ewaluacji danego programu, a także identyfikuje priorytety, odpowiednie zasoby, czas i umiejętności potrzebne do osiągnięcia wyznaczonych celów.

Zgodnie z rozporządzeniem ogólnym, Plan ewaluacji należy przedłożyć do zatwierdzenia przez KM danego programu nie później niż rok po decyzji zatwierdzającej program.

Niniejszy dokument został opracowany przez IZ FERS w uzgodnieniu z IP FERS oraz w oparciu o obowiązki i zalecenia wynikające z następujących regulacji prawnych:

- Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 2021/1060¹;
- Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 2021/1057 (tzw. rozporządzenie w sprawie EFS+)²;
- Wytyczne Ministra Funduszy i Polityki Regionalnej dotyczące ewaluacji polityki spójności na lata 2021-2027;
- Umowa Partnerstwa Dla Realizacji Polityki Spójności 2021-2027 W Polsce;
- Program Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego 2021-2027.

W perspektywie 2021-2027 Komisja Europejska, wysoko oceniając dojrzałość systemu ewaluacji krajów UE, zrezygnowała z wydawania odrębnych wytycznych dla procesu ewaluacji.

Pewnym uzupełnieniem i wsparciem dla Jednostek Ewaluacyjnych są natomiast dokumenty robocze niższego rzędu, jak np.:

- Common Indicators Toolbox. Working document z października 2021r.³

Dodatkowo, zgodnie z Wytycznymi dotyczącymi ewaluacji polityki spójności na lata 2021-2027, za aktualne należy uznać wytyczne KE dot. organizacji procesu ewaluacji opracowane dla perspektywy 2014-2020⁴, traktując je jako dokumenty pomocnicze.

Główne cele i zadania Planu Ewaluacji wynikają bezpośrednio z rozporządzenia ogólnego, natomiast sposób realizacji procesu ewaluacji polityki spójności w Polsce w okresie 2021-2027 został doprecyzowany w Wytycznych Ministra Funduszy i Polityki Regionalnej dotyczących ewaluacji polityki spójności na lata 2021-2027. Plan ewaluacji jest zatem dokumentem o charakterze organizacyjno - strategicznym, mającym na celu wyznaczenie ram dla procesu ewaluacji w całym okresie realizacji programu, a więc do końca 2030 roku.

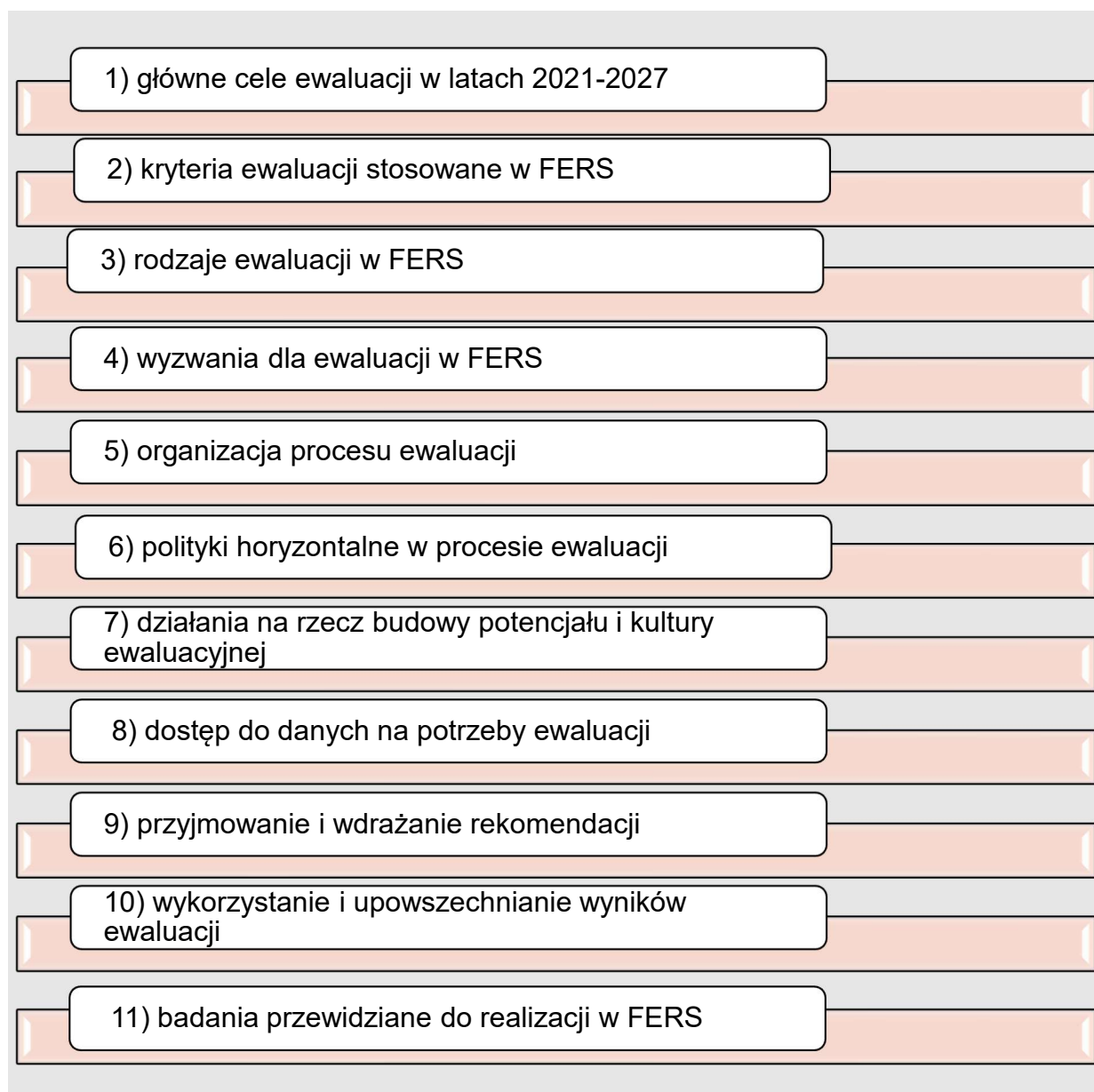
¹ Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2021/1060 z dnia 24 czerwca 2021 r. ustanawiające wspólne przepisy dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego Plus, Funduszu Spójności, Funduszu na rzecz Sprawiedliwej Transformacji i Europejskiego Funduszu Morskiego, Rybackiego i Akwakultury, a także przepisy finansowe na potrzeby tych funduszy oraz na potrzeby Funduszu Azyłu, Migracji i Integracji, Funduszu Bezpieczeństwa Wewnętrznego i Instrumentu Wsparcia Finansowego na rzecz Zarządzania Granicami i Polityki Wizowej

² Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2021/1057 z dnia 24 czerwca 2021 r. ustanawiające Europejski Fundusz Społeczny Plus (EFS+) oraz uchylające rozporządzenie (UE) nr 1296/2013

³ https://ec.europa.eu/sfc/en/system/files/2021/ged/Toolbox_October_2021.pdf

⁴ https://ec.europa.eu/regional_policy/en/policy/evaluations/guidance/#2

Grafika 1: Konspekt Planu Ewaluacji dla programu FERS

Podstawowym celem sporządzenia PE dla FERS jest identyfikacja i zaplanowanie badań ewaluacyjnych, kluczowych dla właściwej realizacji FERS oraz wskazanie efektywnych sposobów wykorzystania ich wyników. Planowane ewaluacje pozwolą zebrać wnioski na temat wpływu Programu na realizację jego celów, ale także pozwolą zidentyfikować obszary wymagające usprawnień.

Warto pamiętać, że ewaluacja stanowi jedno z zadań finansowanych ze środków pomocy technicznej FERS, dlatego też niezależnie od badań przedstawionych i opisanych w PE, **każda JE ma możliwość realizacji badania ad hoc, pod warunkiem uzyskania formalnej zgody IZ** (więcej informacji w rozdz. 10). Ewaluacje takie mogą być realizowane w sytuacji wystąpienia wcześniej nieprzewidzianej potrzeby informacyjnej. W takiej sytuacji, koszty związane z realizacją badania zostaną uznane jako kwalifikowalne, a samo badanie zostanie ujęte w PE FERS w ramach najbliższej aktualizacji.

Bieżący monitoring realizacji PE FERS prowadzony jest przez jednostkę ewaluacyjną.

Raz do roku IZ FERS dokonywać będzie przeglądu PE z uwzględnieniem informacji przekazywanych w tym zakresie przez poszczególne IP, zaangażowane w proces ewaluacji programu. Aktualizacja PE podlegać będzie ocenie i zatwierdzeniu przez Komitet Monitorujący FERS.

1. GŁÓWNE CELE EWALUACJI W LATACH 2021-2027

Polska uczestniczy we wdrażaniu Europejskiego Funduszu Społecznego od 2004 roku. Integralną część wdrażania interwencji europejskiej stanowi również prowadzenie ewaluacji podejmowanych działań. Rozumienie pojęcia „ewaluacja” nie jest jednolite w literaturze przedmiotu. Najszerzej ujmując, ewaluacja to: systematyczne badanie społeczno-ekonomiczne oceniające jakość i wartość programów publicznych.⁵

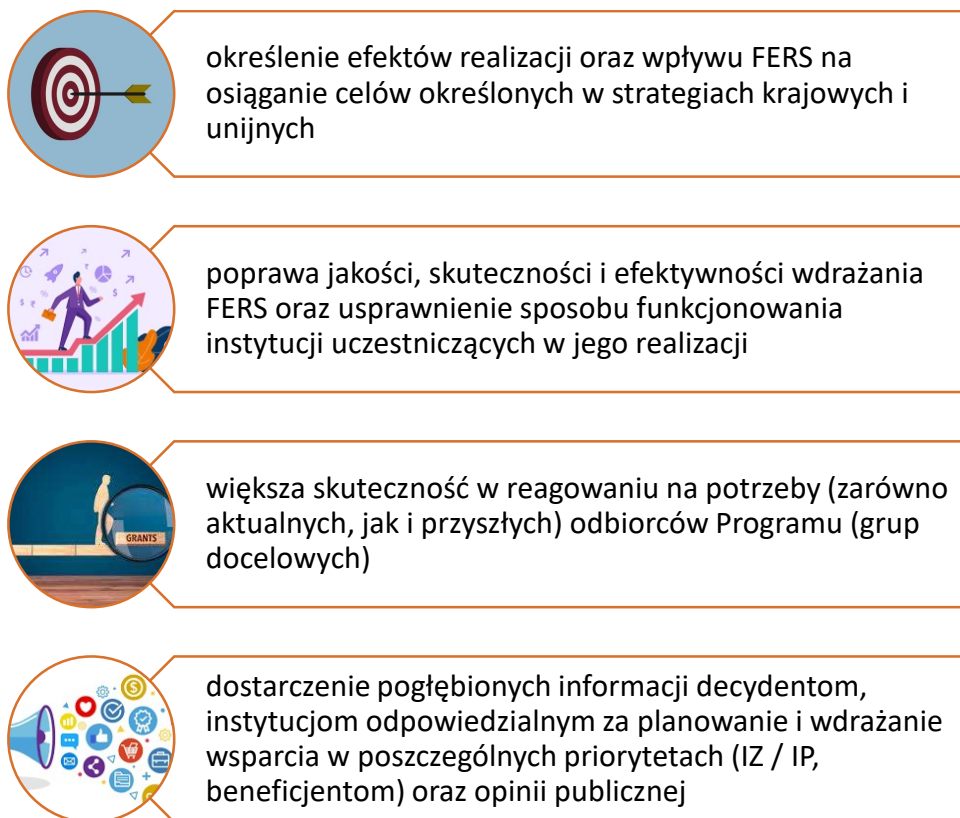
Ewaluacja realizowana w obszarze FERS będzie zatem prowadzona przede wszystkim w celu doskonalenia procesu wdrażania programu (w tym procesu zarządzania i sposobu wydatkowania środków) oraz interwencji realizowanej w jego ramach poprzez krytyczną oceną wartości i jakości realizowanych projektów oraz pomocy udzielanej i uczestnikom projektów. Badania ewaluacyjne interwencji publicznych identyfikują czynniki, które przyczyniły się do sukcesu lub niepowodzenia danej interwencji, formułują konkluzje, które mogą być przenoszone na inne, analogiczne interwencje, identyfikują najlepsze praktyki, formułują wnioski dotyczące polityki w zakresie osiągania większej spójności gospodarczej, społecznej i terytorialnej.⁶

Podejście takie jest również zgodne z art. 44 pkt. 1 rozporządzenia ogólnego, gdzie określono, że celem ewaluacji w latach 2021-2027, jest przede wszystkim „poprawa jakości opracowywania programów i ich wdrażania poprzez przeprowadzenie ewaluacji pod kątem co najmniej jednego z następujących kryteriów: skuteczności, efektywności, trafności, spójności i unijnej wartości dodanej. Ewaluacje mogą również obejmować inne odpowiednie kryteria, takie jak poziom włączenia społecznego, niedyskryminację czy widoczność”.

⁵ Za: „Ewaluacja jako narzędzie zarządzania w sektorze publicznym”, Karol Olejniczak, w: „Rozwój, region, przestrzeń”, pod redakcją: Gorzelak Grzegorz, Tucholska Anna, Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, Warszawa, 2007.

⁶ j. w.

Grafika 2: Cele Ewaluacji programu FERS

Proces ewaluacji jest ściśle związany z cyklem wdrażania programu, w ramach którego ewaluacja jest niezbędnym etapem, pozwalającym na stałe doskonalenie polityk, programów i projektów zorientowanych na rozwiązanie problemów społecznych, gdyż jedną z funkcji ewaluacji jest wzmocnienie procesu uczenia się organizacji. Celem ewaluacji jest również zwiększenie poziomu wiedzy o tym, co działa, a co nie, tak aby można było odpowiednio szybko podejmować decyzje na temat niezbędnych działań, w oparciu o obiektywną wiedzę i „dowody” dostarczone w ramach badań oraz wyciągać wnioski na temat skuteczności dotychczasowych interwencji.

Rozporządzenie ogólne kładzie również większy nacisk na realizację badań skoncentrowanych na ocenie wpływu realizowanej interwencji, niż miało to miejsce w przypadku poprzednich perspektyw finansowych. Tym samym oprócz prowadzenia badań, które będą miały na celu ocenę rozwiązań systemowych związanych z wdrażaniem programu, w planie przewidziano również badania wpływu realizowanej interwencji na sytuację poszczególnych grup docelowych objętych interwencją programu oraz na zmiany w obszarach jego interwencji. W okresie programowania 2021-2027, ewaluacje powinny więc wskazywać jak duży jest wkład interwencji EFS+ w osiągnięcie zaobserwowanych rezultatów interwencji. W tym celu badania ewaluacyjne realizowane w latach 2021-2030 mogą wykorzystywać również wyniki badań, które były już przeprowadzane dla tego samego rodzaju interwencji w latach

2014-2020 w ramach PO WER i mogą zostać ocenione dopiero w dłuższym czasie, a więc już w trakcie realizacji FERS.

Szczególnie istotne znaczenie dla wyznaczenia kierunków działań ewaluacyjnych (zarówno w obszarze planowanych badań, jak i budowania potencjału instytucjonalnego) miały wnioski wynikające z dotychczasowych doświadczeń IZ w zakresie ewaluacji programów współfinansowanych z Europejskiego Funduszu Społecznego w latach 2004 - 2006 (Sektorowy Program Operacyjny Rozwój Zasobów Ludzkich, Program Inicjatywy Wspólnotowej EQUAL, Zintegrowany Program Operacyjny Rozwoju Regionalnego), 2007-2013 (Program Operacyjny Kapitał Ludzki) oraz 2014-2020 (Program Operacyjny Wiedza Edukacja Rozwój).

2. RODZAJE EWALUACJI W FERS

W ramach FERS stosowane są różne rodzaje ewaluacji, dobierane w zależności od celu, w jakim dane badanie jest realizowane. Ewaluacja wspiera decydentów w podejmowaniu decyzji dotyczących polityk publicznych w oparciu o obiektywne weryfikowalne dane. W ogólnym ujęciu, ewaluacje dzielą się na dwie główne grupy⁷:

- 1) **Ewaluacje formatywne (formative evaluation)** - koncentrujące się na analizie procesów i ich modernizowaniu, dzięki czemu możliwe jest wprowadzenie usprawnień w programie;
- 2) **Ewaluacje podsumowujące (summative evaluations)** - dzięki którym analizie poddawane są wyniki programu w części lub w całości. Jest ona narzędziem, które wspiera procesy decyzyjne dotyczące przyszłej realizacji przedsięwzięcia.

Konsekwencją umiejscowienia ewaluacji w cyklu wdrażania programu jest podział na rodzaje ewaluacji ze względu na moment realizacji badania w odniesieniu do stopnia zaawansowania wdrażania danego programu, tj.:⁸

Tabela 1: Rodzaje ewaluacji

Lp.	Rodzaj ewaluacji	Charakterystyka procesu
1.	Ewaluacja ex-ante	przebiega na etapie poprzedzającym wdrażanie programu. Jej główny cel stanowi zweryfikowanie, na ile uzasadnione jest podjęcie planowanych interwencji i czy zakładane rezultaty mają szansę zostać osiągnięte.
2.	Ewaluacja bieżąca (on-going)	przebiega w trakcie realizacji programu, zwłaszcza w przypadku

⁷ Guide for Drafting the Evaluation Plans of the 2021-2027 Cohesion Policy in Romania

⁸ J. Górniak, Ewaluacja w cyklu polityk publicznych, w: „Ewaluacja funduszy strukturalnych. Perspektywa regionalna”, Małopolska Szkoła Administracji Publicznej, Akademia Ekonomiczna w Krakowie, Kraków 2007

		przedsięwzięć złożonych, o długim okresie wdrożenia, gdy możliwe i celowe są ich korekty.
3.	Ewaluacja ex post	przeprowadzana po zakończeniu wdrażania interwencji, tzw. ewaluacja podsumowująca, zwykle o charakterze strategicznym.

W poprzednim okresie programowania 2014-2020 przeprowadzenie ewaluacji ex-ante przez Państwa Członkowskie było wymagane na podstawie art. 55 rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady nr 1303/2013. Artykuł ten określał szereg wymogów w zakresie przeprowadzania tego typu ewaluacji. W obecnej perspektywie finansowej 2021-2027, przeprowadzenie ewaluacji ex-ante nie jest obowiązkowe – jej realizacja jest procesem fakultatywnym. W związku z powyższym, IZ FERS zrezygnowała z jej realizacji na rzecz zleconej diagnozy kluczowych obszarów wsparcia dla EFS+, która stanowiła podstawę do ich przeformułowania .

2.1 Ewaluacja bieżąca (on-going)

Realizowana jest w trakcie wdrażania programu. Ewaluacje w ramach FERS są zlecane zarówno przez IZ, jak również IP. Ewaluacje bieżące skoncentrowane są na ocenie efektywności i skuteczności programu i jego wpływu na reformy polityk publicznych objętych interwencją z EFS+.

Uwaga: Możliwa jest również realizacja badań ewaluacyjnych na poziomie pojedynczych projektów (zleczanych przez beneficjenta projektu wykonawcy zewnętrznemu), jednakże wyłącznie w uzasadnionych przypadkach (np. charakterem interwencji publicznej, zakresem i zasięgiem projektu, innowacyjnością proponowanych rozwiązań) i po wcześniejszym uzyskaniu zgody IZ lub IP FERS. Przy braku takiej zgody wydatki przeznaczone z budżetu projektu na ewaluację będą uznawane za niekwalifikowalne.

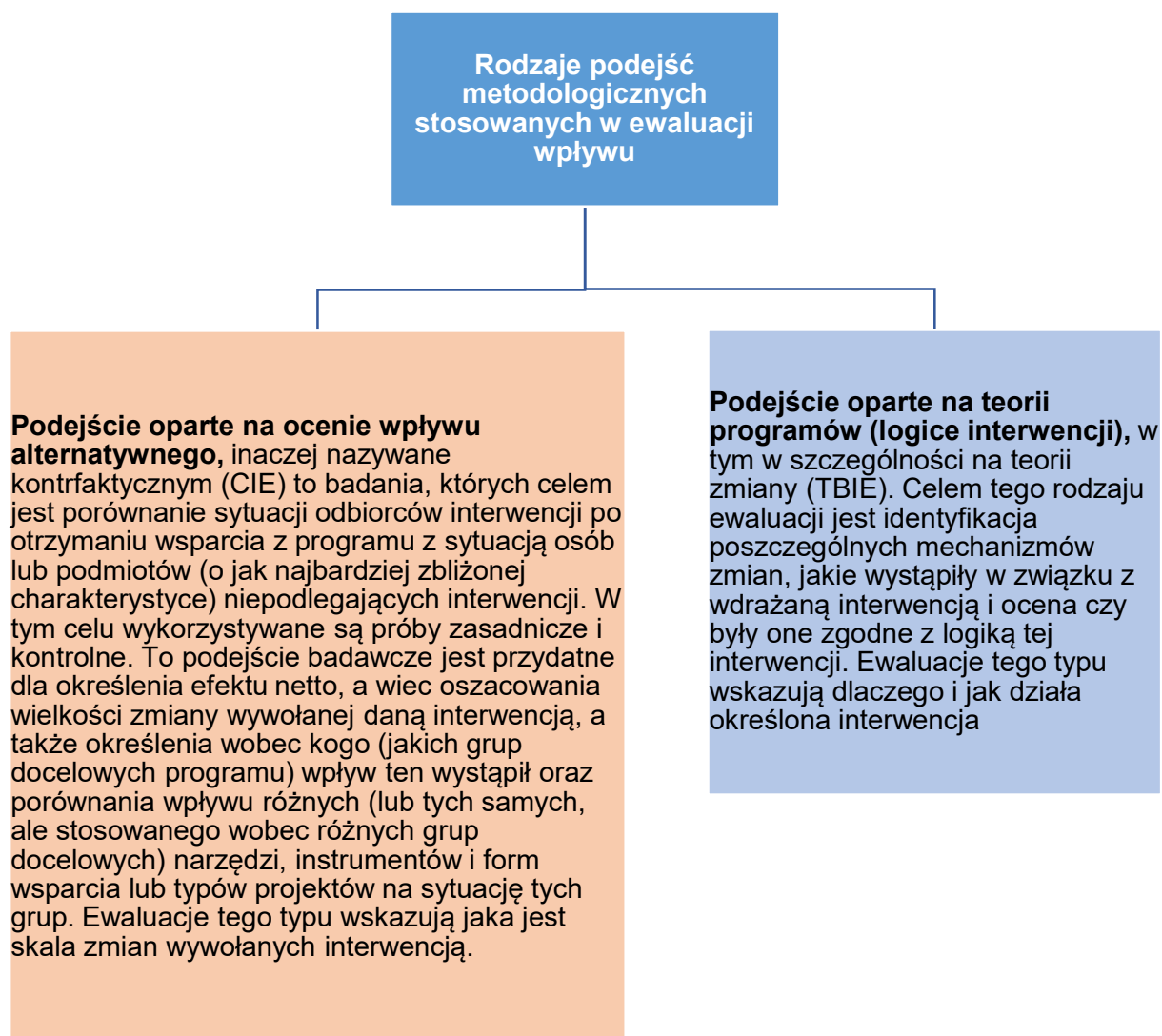
W pierwszym okresie realizacji programu ewaluacje bieżące będą głównie koncentrować się na zagadnieniach związanych z wdrażaniem projektów i tym samym będą narzędziem uczenia się organizacji (usprawnienia procesów wdrożeniowych). Równocześnie utrzymana zostanie istotna rola ewaluacji, polegająca na ocenie wartości osiągniętych wspólnych długoterminowych wskaźników rezultatu określonych dla programu. Ewaluacje mające na celu oszacowanie wartości wskaźników z Listy Wskaźników Kluczowych będą prowadzone już od 2025 r.

W związku z rosnącym ukierunkowywaniem ewaluacji polityki spójności w latach 2021-2027 na ocenę wpływu interwencji z EFS+, badania tego typu będą

przewidziane do realizacji w ramach Programu w drugiej połowie okresu programowania. Badania wpływu będą realizowane zarówno w trakcie realizacji programu w ramach ewaluacji on-going, jak i w ramach ewaluacji ex post.

W celu dokonania oceny wpływu, największe znaczenie będzie miało zastosowanie 2 rodzajów podejść metodologicznych:

Grafika 3: Rodzaje podejść metodologicznych wykorzystywanych w ewaluacji wpływu

W zdecydowanej większości w FERS wykorzystywane będą ewaluacje oparte na teorii programów (logice interwencji). Wynika to zarówno z charakteru wsparcia z EFS+, jak i ograniczeń w dostępie do przetwarzania danych osobowych osób nieuczestniczących we wsparciu – co jest warunkiem realizacji niektórych typów ewaluacji kontrfaktycznych. Jednocześnie, w celu realizacji badań kontrfaktycznych, podejmowane będą różnego typu działania zmierzające do pozyskania danych, umożliwiających tego typu ewaluacje (szerzej opisane w Rozdziale 8 PE).

UWAGA: IZ oraz IP FERS będą dążyć do tego, aby przynajmniej raz w okresie programowania 2021-2027 dla każdej osi priorytetowej została przeprowadzona co najmniej jedna ewaluacja z wykorzystaniem metod kontrfaktycznych.

Warto również zauważyć, że doświadczenia pokazują, iż najbardziej efektywne okazuje się podejście kompleksowe tj. wykorzystujące podejście kontrfaktyczne i oparte na teorii programu (poprzez wyjaśnienie mechanizmów zmiany).

2.2 Ewaluacja ex post

Celem ewaluacji ex post będzie ocena procesu i efektów wdrażania FERS w trakcie całego okresu programowania. Ewaluacja ta pozwoli dostarczyć informacji, które będą pomocne zarówno w zakresie planowania kolejnego okresu programowania 2027+. Będzie też stanowiła źródło danych dla badań podsumowujących przeprowadzanych zarówno na poziomie polskim przez KJE, jak również przez KE w ramach realizowanych na poziomie europejskim badań ex-post.

W ramach tego badania ocenie poddane zostaną efekty wsparcia z FERS oraz wpływ jego interwencji na sytuację społeczno - ekonomiczną kraju, jak również na realizację unijnych priorytetów w zakresie lepszego wykorzystania kapitału ludzkiego na rynku pracy, poprawy jego jakości oraz zwiększenia poziomu spójności społecznej i dostępności świadczonych usług społecznych i zdrowotnych. Ewaluacja ta zostanie zrealizowana w 2028 roku.

W celu sformułowania ostatecznej oceny wsparcia z FERS, w ramach tego badania wykorzystana zostanie metaewaluacja wyników wszystkich badań dotyczących oceny wsparcia z EFS+ przeprowadzonych w całym okresie programowania, w tym części sprawozdań rocznych z realizacji programu, zawierających syntezę wniosków z ewaluacji z poszczególnych lat wdrażania programu, które pogłębione zostaną o badania pierwotne.

3. KRYTERIA EWALUACJI STOSOWANE W FERS

Ważnym aspektem badań ewaluacyjnych są odpowiednio dopasowane i opisane kryteria ewaluacyjne. Podstawowe kryteria wymienione w rozporządzeniu ogólnym to: skuteczność (effectiveness), efektywność (efficiency), trafność (relevance), spójność (coherence) i unijna wartość dodana (EU added value). Zgodnie z ww.

rozporządzeniem ewaluacje mogą również obejmować inne kryteria, takie jak: poziom włączenia społecznego, niedyskryminację i widoczność. Literatura przedmiotu wymienia również często takie kryteria, jak: użyteczność i trwałość. Kryteria ewaluacyjne powinny być dobrane odpowiednio do charakteru i celów realizowanego badania oraz jego umiejscowienia w cyklu interwencji⁹. Definicje podstawowych kryteriów ewaluacyjnych, a także powiązane z nimi przykładowe pytania ewaluacyjne, przedstawia poniższa tabela (Tabela nr 2).

TABELA 2. KRYTERIA I PRZYKŁADOWE PYTANIA EWALUACYJNE STOSOWANE W FERS

NAZWA KRYTERIUM	DEFINICJA KRYTERIUM	PRZYKŁADOWE PYTANIA EWALUACYJNE
TRAFNOŚĆ (RELEVANCE)	Stopień, w jakim cele przedsięwzięcia są zgodne z wymaganiami beneficjentów, potrzebami lokalnymi oraz politykami realizowanymi na danym poziomie wdrażania programu, strategiami i innymi programami na poziomie ogólnopolskim, a także celami polityki spójności, w tym celami szczegółowymi.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Czy cele szczegółowe programu odpowiadają określonym potrzebom grup docelowych lub uczestników projektów? ▪ Czy struktura logiczna interwencji EFS+ w ramach programu jest poprawna? ▪ Czy wskaźniki specyficzne dla programu zostały właściwie określone, a ich wartości oszacowane w sposób trafny, rzetelny, mierzalny i „realistyczny”? ▪ Czy wybrane instrumenty i rozwiązania interwencji z EFS+ na poziomie ogólnokrajowym okazały się odpowiednie?
EFEKTYWNOŚĆ (EFFICIENCY)	Relacja między produktami, rezultatami a środkami (w szczególności finansowymi)	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Czy cele szczegółowe FERS osiągnięto najniższym możliwym kosztem? ▪ Czy podobne efekty można osiągnąć przy wykorzystaniu innych –

⁹ Wytyczne dotyczące ewaluacji polityki spójności na lata 2021-2027

	przeznaczonymi do ich uzyskania.	<p>bardziej odpowiednich instrumentów, metod, form wsparcia?</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Jaki był stosunek nakładów do efektów realizacji FERS? ▪ Które grupy odbiorców programu otrzymały wsparcie finansowe w wymaganej wielkości, a do których środki finansowe trafiły w niewystarczającym stopniu?
SKUTECZNOŚĆ (EFFECTIVENESS)	<p>Stopień, w jakim przedsięwzięcie wpłynęło na osiągnięcie zakładanych celów programu. Porównanie tego, co zostało zrobione z tym, co było planowane.</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Czy cele interwencji określone w programie zostały osiągnięte? ▪ Jak silny był wpływ czynników zewnętrznych na skuteczność działań realizowanych w ramach FERS? ▪ Jakie były sukcesy interwencji z EFS+ wdrażanej w ramach FERS? Jakie były kluczowe problemy, których nie udało się rozwiązać? ▪ Jakie problemy napotkano w trakcie realizacji programu i jak je rozwiązywano? ▪ Czy system zarządzania i wdrażania FERS był zaplanowany i modyfikowany tak, aby zapewnić jak najbardziej skuteczną realizację programu?
SPÓJNOŚĆ (COHERANCE)	Ocena powiązania i komplementarności niektórych	<ul style="list-style-type: none"> ▪ W jakim stopniu interwencja jest spójna z innymi

	powiązanych ze sobą działań. Spójność można oceniać wewnętrznie (tzn. jak działają różne komponenty programu) lub zewnętrznie (ocena spójności pośród interwencji w tym samym obszarze polityki publicznej za pomocą różnych instrumentów unijnych lub krajowych).	interwencjami, dla których wyznaczono podobne cele? <ul style="list-style-type: none"> ▪ W jakim stopniu interwencja jest wewnętrznie spójna? ▪ W jakim stopniu interwencja jest spójna z szerszą polityką UE? ▪ W jakim stopniu interwencja jest spójna z zobowiązaniami międzynarodowymi?¹⁰
UNIJNA WARTOŚĆ DODANA (EU ADDED VALUE)	Ocena unijnej wartości dodanej polega na wykazywaniu zmian, które można rozsądnie przypisać do wsparcia, interwencji UE.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Jaka jest dodatkowa wartość wynikająca z interwencji UE, w porównaniu ze standardowym oczekiwaniem państw członkowskich działających na szczeblu krajowym i/lub poziomym regionalnym? ▪ Jakie byłyby najbardziej prawdopodobne konsekwencje zatrzymania lub wycofania się z obecnej interwencji UE?¹¹

DODATKOWE KRYTERIA BADAWCZE

INKLUZYWNOŚĆ (INCLUSIVENESS)	Jest to zdolność („capacity”) programu obejmująca i wspomagająca różne segmenty populacji, szczególnie w odniesieniu do osób w niekorzystnej sytuacji lub pozbawionych wsparcia publicznego (np. zmarginalizowanych społecznie i ekonomicznie lub osób skazanych, itp.). Kryterium to dotyczy głównie polityki społecznej, ale można by je również zastosować w kontekście MŚP.
-------------------------------------	---

¹⁰ Better regulation toolkit of the EC (https://ec.europa.eu/info/law/law-making-process/planning-and-proposing-law/better-regulation-why-and-how/better-regulation-guidelines-and-toolbox/better-regulation-toolbox_en)

¹¹ j.w.

NIEDYSKRIMINACJA (NON-DISCRIMINATION)	Dzięki zastosowaniu tego kryterium można dowiedzieć się w jakim stopniu osoby fizyczne – lub poszczególne przedsiębiorstwa – mają równe i sprawiedliwe szanse w dostępie do możliwości oferowanych przez program. To kryterium jest szczególnie istotne dla grup szczególnie dotkniętych stereotypami np. kobiety, osoby z niepełnosprawnością, grupy etniczne itp.
WIDOCZNOŚĆ (VISABILITY)	Kryterium odnosi się do sposobu w jaki w programie uwidoczniła jest polityka UE oraz ocena świadomości społecznej na temat wysiłków finansowych i politycznych UE

4. WYZWANIA DLA EWALUACJI W FERS

Doświadczenia nabyte w procesie ewaluacji interwencji EFS w poprzednich okresach programowania, tzn. 2004-2006, 2007-2013 oraz 2014-2020 przyczyniły się do lepszego i bardziej „świadomego” określenia wyzwań stojących przed rozwojem systemu ewaluacji FERS w latach 2021-2027. Wiedza i doświadczenie wynikające z realizacji kilkuset badań ewaluacyjnych, dotyczących oceny interwencji z EFS na różnych poziomach zarządzania i wdrażania programów operacyjnych, pozwoliły na sformułowanie wielu cennych wniosków i identyfikacji wyzwań dla realizacji procesu ewaluacji, tj. m.in. zwiększenie zainteresowania kluczowych interesariuszy wynikami ewaluacji czy bardziej precyzyjne docieranie z wynikami ewaluacji do najbardziej właściwych jej odbiorców, a także na większe przełożenie wyników ewaluacji na poprawę jakości planowania i wdrażania interwencji publicznej.

Ponadto warto zauważyć, że dla sprawnej realizacji oraz zwiększenia użyteczności realizowanych w ramach FERS badań, istotne znaczenie będzie miało stosowanie następujących zasad:

4.1 Odpowiedni termin realizacji badań ewaluacyjnych

Planowanie badań musi być realistyczne i uwzględniać charakter interwencji poddawanej ewaluacji. Jeśli wpływ realizowanej interwencji pojawia się w dłuższej perspektywie czasowej – należy zaplanować badanie w dalszych latach realizacji programu. Dla przykładu, badanie dotyczące oceny trafności i skuteczności stosowanych kryteriów wyboru projektów w FERS lub badanie ewaluacyjne dotyczące stosowania zasad równościowych w ramach EFS+ powinny zostać przeprowadzone w początkowym okresie wdrażania programu, aby zapewnić możliwość wprowadzenia usprawnień wynikających z przeprowadzonych badań.

UWAGA: Tego typu ewaluacje powinny być realizowane nie później niż do przeglądu śródk okresowego programu, którego realizacja zaplanowana została na 2025 r.

Zgodnie z ogólną zasadą, ewaluacje wpływu powinny być zaplanowane na tyle późno, jak to tylko będzie możliwe, tak aby zapewnić odpowiednio długi czas na wystąpienie oczekiwanych rezultatów, ale równocześnie na tyle wcześnie, by wyniki badania tego typu mogły być wykorzystane w celu poprawy jakości i skuteczności realizacji polityk publicznych, których dotyczy interwencja z EFS+.

4.2 Funkcjonalna niezależność procesu ewaluacji

Art. 44 ust. 3 rozporządzenia ogólnego stanowi, iż: „Przeprowadzenie ewaluacji powierza się funkcjonalnie niezależnym ekspertom wewnętrznym lub zewnętrznym”.

Funkcjonalna niezależność procesu ewaluacji będzie zapewniona przede wszystkim dzięki właściwemu zaplanowaniu roli i miejsca JE w strukturze instytucjonalnej urzędów administracji publicznej, odpowiadających za wdrażanie programu.

Co do zasady, wszystkie badania ewaluacyjne w ramach FERS będą zlecane niezależnym funkcjonalnie podmiotom badawczym i ekspertom zewnętrznym. Na obecnym etapie planowania nie przewiduje się realizacji ewaluacji wewnętrznych, jednakże nie są one również wykluczone (w wyjątkowych przypadkach) w sytuacji, gdy okaże się, że do ich przeprowadzenia niezbędna jest specjalistyczna wiedza, którą w szczególności posiadają pracownicy danej JE. Mając na uwadze powyższe, podobnie jak w przypadku poprzedniej perspektywy finansowej, również obecnie nacisk w procesie ewaluacji FERS położony zostanie na wzrost kompetencji pracowników odpowiedzialnych za proces ewaluacji FERS, w szczególności na poziomie IP w różnych obszarach związanych z prowadzeniem i zlecaniem badań ewaluacyjnych.

Dotychczasowe doświadczenie wskazuje, że dzięki odpowiedniej strukturze systemu wdrażania programów i zapewnieniu podziału obowiązków w poszczególnych instytucjach, nie występuje zagrożenie dla niezależności procesu ewaluacji. Proces zlecenia realizacji badań wykonawcom zewnętrznym jest ściśle określony przepisami prawa powszechnie obowiązującego (prawo zamówień publicznych) oraz wewnętrznego (np. zarządzenia Dyrektora Generalnego MFiPR), dzięki czemu osoby wykonujące ewaluację nie są nigdy bezpośrednio zaangażowane w proces kreowania założeń interwencji publicznej. Z kolei pracownicy JE pełnią rolę pomostu pomiędzy przedmiotem oceny a podmiotem oceniającym, dostarczając z jednej strony - wiedzy na temat sposobów pomiaru i metod badawczych, a z drugiej zaś – wiedzy na temat logiki interwencji poddawanej ocenie.

4.3 Większe wykorzystanie wyników badań ewaluacyjnych

Dynamiczny rozwój kultury ewaluacyjnej oraz dostępność zasobów i środków na realizację badań ewaluacyjnych skutkowałą dużą liczbą przeprowadzonych badań w poprzednich okresach realizacji Programów Operacyjnych, tj. PO KL w latach 2007 – 2013 oraz PO WER 2014-2020. Dzięki temu istnieją dość duże zasoby informacyjne (oczywiście z uwzględnieniem ich aktualności i adekwatności), pozwalające na dokonywanie podsumowań, metaewaluacji i metaanaliz w określonych obszarach

wsparcia. W niektórych przypadkach metaewaluacja może okazać się podstawową metodą zbierania danych, w związku z czym będzie ona w większym stopniu wykorzystywana w FERS. Podobnie jak w PO WER, rola pracowników jednostek ewaluacyjnych nadal rozwija będzie w kierunku większego „upraszczania” i poprawy komunikacji wyników badań ewaluacyjnych, tak by były one jak najbardziej użyteczne, w szczególności dla decydentów różnego szczebla.

W okresie realizacji Planu Ewaluacji podejmowane będą działania zmierzające do poszukiwania nowych metod komunikowania wyników badań, tak aby wnioski z nich płynące były łatwiej dostępne i bardziej przystępne (w formie i treści) dla różnego typu odbiorców. W tym celu prowadzone będą warsztaty z komunikacji i upraszczania przekazu treści, a także wymiana dobrych praktyk pomiędzy JE w zakresie opracowywania streszczeń, broszur, komunikatów, newsów, itp.

Jednocześnie, w celu poprawy jakości ewaluacji FERS, IZ gromadzi Karty Oceny Procesu i Wyników Badań Ewaluacyjnych dotyczące badań zleczanych w ramach FERS i przekazuje je do KJE, zgodnie z zapisami Wytycznych dotyczących ewaluacji polityki spójności na lata 2021-2027 (razem z tabelami rekomendacji, przyjętymi przez KM FERS i raportami końcowymi z badań ewaluacyjnych).

4.4 Wcześniejsze zaplanowanie ewaluacji wpływu – w tym zapewnienie niezbędnych danych

W obecnej perspektywie finansowej wyjątkowy nacisk został położony na realizację ewaluacji wpływu. Ponadto, art. 44 pkt. 2 rozporządzenia ogólnego, określa dzień 30 czerwca 2029 r. jako graniczną datę, do której dla każdego z Programów musi zostać przeprowadzona ewaluacja wpływu. Aby usprawnić proces zbierania danych niezbędnych do zastosowania metod kontrfaktycznych i zapewnić bardziej skuteczną ich koordynację, ważne jest wcześniejsze zaplanowanie, w jakich obszarach w przyszłości badania wpływu, w tym badania kontrfaktyczne będą możliwe do wykonania. W tym celu IZ FERS zidentyfikowała wyzwania związane z realizacją tego typu badań i rekomendowała podjęcie odpowiednich działań przygotowawczych. Poniżej przedstawiono wypracowane propozycje najistotniejszych rozwiązań w tym zakresie.

- W systemie informatycznym CST2021 obsługującym perspektywę finansową 2021 - 2027 zbierane będą dane osób i instytucji uczestniczących we wsparciu. W systemie zbierane będą również dane beneficjentów realizujących projekty współfinansowane z EFS+, jak również tych aplikujących podmiotów, które nieskutecznie ubiegały się o możliwość w nim uczestniczenia.
- W celu pozyskiwania rzetelnej wiedzy na temat przeżywalności przedsiębiorstw zakładanych dzięki wsparciu ze środków EFS+ nawiązana zostanie współpraca z Głównym Urzędem Statystycznym (GUS), dotycząca poszerzenia kafeтерии możliwych odpowiedzi w ramach prowadzonego cyklicznie przez GUS badania polskich przedsiębiorców. Dodane zostaną

pytania o źródła finansowania zakładanych działalności – w tym o podkategorię „Europejski Fundusz Społeczny +”.

- IZ FERS kontynuować będzie współpracę z Zakładem Ubezpieczeń Społecznych (ZUS) w zakresie możliwości pozyskania danych osób niebędących uczestnikami projektów EFS+, w celu realizacji badań kontrfaktycznych.
- IZ FERS będzie inicjować współpracę z dysponentami (administratorami) baz danych, takimi jak np. powiatowe urzędy pracy, Ministerstwo Finansów, Ministerstwo Edukacji i Nauki, Instytut Badań Edukacyjnych, Narodowe Centrum Badań i Rozwoju, Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości, Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji, Ochotnicze Hufce Pracy, itp., w celu pozyskania danych do badań z wykorzystaniem metod kontrfaktycznych lub realizacji tego typu badań na zlecenie tych podmiotów.
- Przy realizowaniu badań ewaluacyjnych podejmowane będą próby pozyskania pełnych baz danych (baz poszczególnych rekordów) powstałych w ramach innych projektów badawczych czy badań społecznych i stosowania analogicznych pytań w kwestionariuszach badawczych kierowanych do uczestników projektów EFS+, co pozwoli na dokonywanie porównań pozyskanych danych.
- W celu zwiększenia jakości realizowanych badań wskazane będzie korzystanie z usług ekspertów zewnętrznych, którzy zostaną włączeni w recenzowanie poszczególnych etapów badania (od tworzenia SOPZ, poprzez konsultowanie narzędzi badawczych, aż po odbiór raportu końcowego).

5. ORGANIZACJA PROCESU EWALUACJI

Zgodnie z Wytycznymi dotyczącymi ewaluacji polityki spójności na lata 2021-2027: „Za zapewnienie ewaluacji programu, a także wywiązywanie się z obowiązków w tym zakresie regulowanych prawem europejskim i krajowym odpowiada IZ programu”. W bezpośredni proces realizacji zapisów Planu Ewaluacji Programu FERS zaangażowane są następujące podmioty:

1) Jednostki Ewaluacyjne, w tym:

a) Krajowa Jednostka Ewaluacji,

b) Jednostki Ewaluacyjne umiejscowione w strukturze organizacyjnej IP zaangażowanych w zarządzanie i wdrażanie FERS,

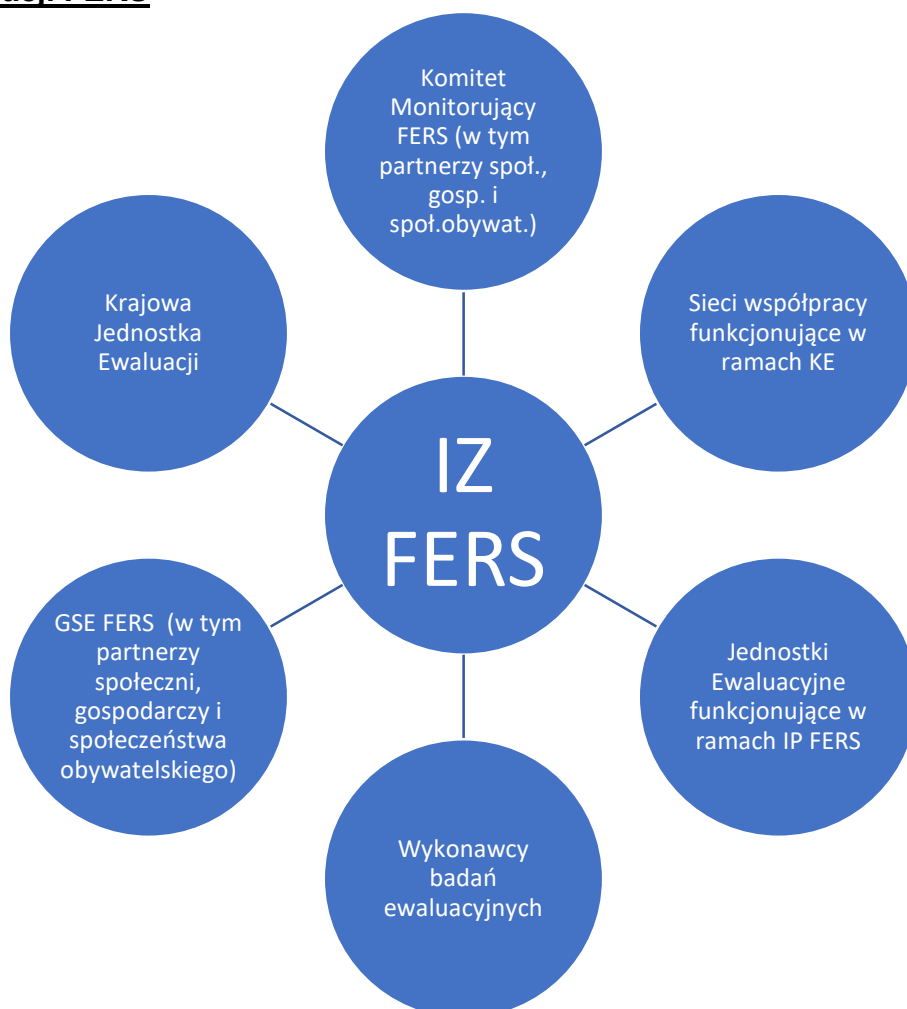
2) Komitet Monitorujący Programu FERS,

3) grupy zajmujące się zagadnieniem ewaluacji polityki spójności, w szczególności:

- Grupa Sterująca Ewaluacją FERS,
- sieci współpracy funkcjonujące w ramach KE, m.in. [Evaluation Partnership Meeting](#),

- 4) interesariusze i partnerzy, o których mowa w art. 8 rozporządzenia ogólnego,
- 5) Wykonawcy badań ewaluacyjnych.

Grafika 4: Podmioty współpracujące z IZ FERS przy realizacji Planu Ewaluacji FERS

5.1 Współpraca z Krajową Jednostką Ewaluacji

Jednym z obowiązków IZ FERS jest koordynacja wewnętrzna w obszarze ewaluacji EFS+. Obowiązek ten realizowany jest poprzez współpracę IZ z KJE w zakresie planowania ewaluacji poprzez konsultowanie z KJE projektu Planu Ewaluacji FERS, a także późniejszych ewentualnych zmian. IZ ma także obowiązek informowania KJE o wynikach przeglądu Planu przez KM oraz przekazywania do KJE informacji rocznej nt. badań ewaluacyjnych wykonanych w poprzednim roku przez JE FERS. Dodatkowo, zgromadzone przez IZ Karty Oceny Procesu i Wyników Badań Ewaluacyjnych dotyczące badań zleczanych w ramach FERS przekazywane są do KJE, zgodnie z zapisami Wytycznych dotyczących ewaluacji polityki spójności na lata

2021-2027 (razem z tabelami rekomendacji, przyjętymi przez KM FERS i raportami końcowymi z badań ewaluacyjnych).

Współpraca z KJE na wielu etapach prowadzenia procesu ewaluacji FERS umożliwia również koordynację zewnętrzną, dzięki zapewnieniu możliwości konsultowania założeń i wyników badań ewaluacyjnych dotyczących oceny interwencji z EFS+, realizowanych w ramach RP 2021-2027. Dzięki pośrednictwu KJE, współpraca ta jest bardziej skuteczna i zorientowana na osiągnięcie strategicznych celów polityki spójności.

5.2 Współpraca z Komisją Europejską

Jednym z istotnych partnerów do współpracy przy realizacji procesu ewaluacji programu FERS pozostaje także Komisja Europejska. Podobnie jak w PO WER oraz wcześniej w PO KL, kontynuowana będzie współpraca ze służbami KE w ramach ESF Evaluation Partnership (międzynarodowa sieć współpracy ds. ewaluacji i monitoringu, której spotkania są organizowane cyklicznie przez KE). Przedstawiciele KE służą głosem doradczym przy planowaniu zakresu konkretnych badań ewaluacyjnych, a także w ramach przeglądu i akceptacji ich wyników na forum Komitetu Monitorującego.

Dodatkowo, KE organizuje spotkania i seminaria dla państw członkowskich, służące opracowywaniu wspólnych metod pomiaru rezultatów interwencji EFS+ i poprawy jakości metodologii badań ewaluacyjnych.

Szczególna rola KE jest związana z przeprowadzeniem ewaluacji śródkresowej oraz retrospektywnej, które zgodnie z art. 45 rozporządzenia ogólnego zrealizowane zostaną kolejno do końca 2024 r. oraz do 31 grudnia 2031 r. Oba badania zrealizowane zostaną przy ścisłej współpracy KE z państwami członkowskimi.

5.3 Współpraca z Jednostkami Ewaluacyjnymi

Zadania z obszaru ewaluacji realizują jednostki ewaluacyjne, umiejscowione w strukturze organizacyjnej instytucji zaangażowanych w zarządzanie i wdrażanie FERS. Do podstawowych obowiązków JE należy:

PODSTAWOWE OBOWIĄZKI JEDNOSTEK EWALUACYJNYCH FERS:

- 1) koordynacja procesu ewaluacji określonej części FERS,
- 2) współpraca z innymi JE FERS, KE oraz KJE,
- 3) udział w pracach grup tematycznych, mających na celu wypracowanie metodologii i realizację badań przekrojowych w obszarach tematycznych,
- 4) animowanie i monitorowanie wykorzystania wyników badań ewaluacyjnych dotyczących FERS,
- 5) raportowanie IZ FERS najważniejszych wyników ewaluacji,
- 6) budowa potencjału ewaluacyjnego na poziomie danej części FERS,
- 7) planowanie i koordynacja procesu rozpowszechniania wyników przeprowadzonych badań ewaluacyjnych, w szczególności wśród decydentów.

5.4 Współpraca z Komitetem Monitorującym

Szczególną rolę w procesie ewaluacji FERS pełni Komitet Monitorujący. Rola KM w zakresie ewaluacji wynika bezpośrednio z zapisów rozporządzenia ogólnego i polega w szczególności na:

ROLA KOMITETU MONITORUJĄCEGO

- 1) rozpatrywaniu i zatwierdzaniu planu ewaluacji programu FERS oraz jego zmian,
- 2) monitorowaniu procesu ewaluacji programu,
- 3) rekomendowaniu obszarów i tematów, które powinny zostać poddane ewaluacji,
- 4) zapoznawaniu się z wynikami ewaluacji oraz monitorowaniu ich wykorzystania,
- 5) przyjmowaniu rekomendacji wynikających z badań realizowanych w ramach FERS oraz ich rocznego przeglądu.

Członkowie KM FERS zostaną zaproszeni do członkostwa w GSE FERS.

W celu umożliwienia wywiązania się z ww. zadań przez KM, IZ będzie prezentować okresowe sprawozdania dla KM na temat stanu realizacji Planu Ewaluacji, wraz z jego okresową aktualizacją. KM FERS ma także możliwość zaproponowania dodatkowych tematów badań ewaluacyjnych, które będą mogły następnie zostać (po uchwaleniu takiej propozycji) zrealizowane. IZ FERS podejmuje działania następcze, zaproponowane przez KM, w wyniku analizy i monitorowania Planu Ewaluacji FERS. KM w zakresie swoich kompetencji posiada również przyjmowanie uchwałą rekomendacji wynikających z realizowanych w ramach FERS badań ewaluacyjnych, jak również ich okresowych przeglądów.

W przypadku propozycji badań, zgłoszonych przez członków KM FERS, członek Komitetu inicjujący proces powinien bezpośrednio współpracować z instytucją realizującą (zlecającą) później badanie (IZ lub IP). W zależności od przedmiotu ewaluacji, współpraca JE z KM może dotyczyć również wspólnego opracowania planu naprawczego, a więc propozycji modyfikacji konkretnej procedury lub procedur wdrażania programu, sformułowania nowych lub modyfikacji obowiązujących kryteriów wyboru projektów czy zapisów dokumentów programowych lub wytycznych MFIPR, wynikających bezpośrednio ze zrealizowanego badania.

Zgodnie z art. 39 pkt 1 rozporządzenia ogólnego w skład KM FERS wchodzi także partnerzy (w tym partnerzy społeczni i gospodarczy). Przedstawiciele partnerów uczestniczą na prawach członka w posiedzeniach i pracach KM FERS.

5.5 Współpraca z interesariuszami i partnerami, o których mowa w art. 8 rozporządzenia ogólnego.

Dzięki możliwościom jakie dają Wytyczne dotyczące ewaluacji polityki spójności 2021-2027, IZ mogą proponować partnerom udział również w innych, zarządzanych przez siebie gremiach, uczestniczących w procesie ewaluacji, w szczególności w Grupie Sterującej Ewaluacją FERS.

Dodatkowo, Partnerzy mają także możliwość samodzielnego zlecenia lub realizacji analiz lub ekspertyz ze środków pomocy technicznej FERS (po ich uprzedniej akceptacji przez KM) - zwłaszcza w tych obszarach interwencji, które zidentyfikowali jako kluczowe dla reprezentowanych przez siebie środowisk oraz włączania się w proces konsultacji założeń i wyników badań ewaluacyjnych, w szczególności ich dotyczących oraz ewaluacji o szerszym, przekrojowym lub strategicznym zakresie. Stanowiska partnerów dotyczące wyników zrealizowanych badań ewaluacyjnych programu FERS, w tym w szczególności realizowanych z własnej inicjatywy, będą poddawane dyskusji w trakcie obrad właściwych komitetów monitorujących, w wyniku których do systemu ewaluacji polityki spójności mogą zostać włączone dodatkowe rekomendacje.

5.6 Współpraca z Wykonawcami

Wykonawcy badań ewaluacyjnych są istotnymi uczestnikami procesu ewaluacji, jako że współpraca z nimi stanowi najważniejszy etap realizacji badań. Z tego też względu oprócz zaangażowania w proces badawczy będą oni zapraszani do dyskusji na temat organizacji systemu ewaluacji, jego rozwiązań oraz procedur.

W przypadku każdej ewaluacji wykonawca badania zobowiązany jest do przekazania oświadczenia wszystkim członków zespołu badawczego o zapewnieniu poufności informacji, danych i dokumentów ujawnionych, odkrytych lub przygotowanych w trakcie i w związku z prowadzeniem danego badania ewaluacyjnego. Deklaracje dostarczane są w wersji drukowanej do właściwej JE FERS (załącznik nr 3 PE).

6. POLITYKI HORYZONTALNE W PROCESIE EWALUACJI¹²

Ze względu na specyfikę zaplanowanego w ramach programu FERS wsparcia, zastosowanie mają przede wszystkim zasady następujących polityk horyzontalnych: równości szans i niedyskryminacji, równości kobiet i mężczyzn, a także partnerstwa.

W przypadku dwóch pierwszych zasad, art. 9 rozporządzenia ogólnego wskazuje na potrzebę brania pod uwagę ww. zasad i propagowania ich w całym procesie przygotowywania, wdrażania, monitorowania, sprawozdawczości i ewaluacji programów. Natomiast, rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 2021/1057¹³, uzupełnia ten zapis, wskazując na jednoczesną konieczność podejmowania działań szczególnych promujących równouprawnienie płci i równe szanse. W związku z powyższym, aby można było mówić o całościowym przestrzeganiu ww. zasad, w ramach FERS, pewne działania powinny być realizowane również w ramach procesu badawczego. Jest to tym bardziej uzasadnione, gdy zostanie wzięty pod uwagę główny cel prowadzenia badań ewaluacyjnych, jakim jest dążenie do usprawniania wdrażania i zarządzania Programem. Dzięki odpowiedniemu włączeniu niniejszych zasad w proces badawczy istnieje możliwość diagnozy stanu, wsparcia grup narażonych na dyskryminację (np. osób z niepełnosprawnościami, kobiet powracających na rynek pracy po przerwie związanej z urodzeniem dziecka) i odpowiednie zmodyfikowanie prowadzonych działań w oparciu o zmieniające się w czasie potrzeby tych grup.

¹² Więcej informacji na temat zastosowania zasad horyzontalnych w ramach ewaluacji można znaleźć w następujących dokumentach: Wytyczne dotyczące realizacji zasad równościowych w ramach funduszy unijnych na lata 2021-2027

¹³ Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 2021/1057 z dnia 24 czerwca 2021 r. ustanawiające Europejski Fundusz Społeczny Plus (EFS+) oraz uchylające rozporządzenie (UE) nr 1296/2013

UWAGA: W celu odpowiedniego uwzględnienia zasady równości szans kobiet i mężczyzn oraz równości szans i niedyskryminacji, w ewaluacjach zaplanowanych w ramach niniejszego dokumentu, **na etapie konstruowania założeń badawczych będzie zwracana szczególna uwaga czy w badanym obszarze mogą wystąpić jakieś istotne różnice w skutkach interwencji dla różnych grup np. kobiet i mężczyzn, osób z niepełnosprawnościami itd.** i czy w związku z tym nie należy postawić dodatkowych pytań badawczych lub zaplanować innych sposobów dotarcia do respondentów.

W badaniach ewaluacyjnych wszystkie dane będą zbierane i przedstawiane w podziale na płeć, a analiza wyników będzie prowadzona z uwzględnieniem tej przesłanki. Dodatkowo, w toku procesu badawczego będą brane pod uwagę sprawozdania okresowe i roczne pod kątem analizy osiągniętych wartości wskaźników i analiz realizacji polityki równości szans kobiet i mężczyzn oraz równości szans i niedyskryminacji przy przygotowaniu założeń do badania.

W przypadku zasady partnerstwa, podstawowym zadaniem będzie dbałość o adekwatne włączanie w proces badawczy decydentów i grup będących adresatami wyników badania. Ważne jest bowiem, aby przedstawiciele różnych środowisk mieli wpływ zarówno na tworzenie założeń do badania, jak również czuli się „właścicielami” wniosków i partycypowali we wprowadzaniu stosownych zmian wynikających z rekomendacji. Co do zasady, podstawowym ciałem doradczym i nadzorującym proces ewaluacyjny w FERS będzie Komitet Monitorujący i wchodzący w jego skład przedstawiciele partnerów, a także Grupa Sterująca Ewaluacją. Dodatkowo, jeżeli w ww. gremiach nie będzie przedstawiciela ewaluowanego obszaru tematycznego, do procesu badawczego (konsultacji założeń badawczych) zostaną zaproszone ad hoc stosowne instytucje.

Biorąc pod uwagę ww. zasady, IZ FERS włączy się w realizowane przez KJE badanie dotyczące stosowania zasad równościowych w ramach EFS+, w tym równości kobiet i mężczyzn oraz zasady równości szans i niedyskryminacji. Planowany termin realizacji badania to 2026 r. Warunkiem przeprowadzenia badania we wskazanym terminie będzie uzyskanie odpowiedniego poziomu zaawansowania programu, który pozwoli na dokonanie pogłębionych analiz.

Zgodnie z postulatami partnerów, wyrażonymi w dokumencie pn. „Biała Księga. Zasady partnerstwa we wdrażaniu funduszy europejskich w Polsce” w systemie ewaluacji FERS zapewniony zostanie udział partnerów na każdym etapie procesu ewaluacji - w tym w szczególności w pracach GSE FERS.

7. BUDOWA POTENCJAŁU I KULTURY EWALUACYJNEJ

7.1 Kadra

Optymalnie zorganizowany system ewaluacji zakłada wyodrębnienie ze struktur danej instytucji, jednostki odpowiedzialnej za realizowanie zadań związanych z ewaluacją – Jednostki Ewaluacyjnej. Rozwiązanie to podnosi rangę ewaluacji i przyspiesza profesjonalizację kadry zajmującej się ewaluacją. IZ FERS nie narzuca IP konieczności wyodrębnienia wewnątrz instytucji odrębnej JE, jednak jest to zalecane. Konieczne jest także stałe podnoszenie wiedzy na temat wyników ewaluacji wśród osób decydujących o kierunkach interwencji publicznej.

Podstawą sprawnego funkcjonowania ewaluacji jest zapewnienie odpowiednio licznej i kompetentnej kadry jednostek ewaluacyjnych, zdolnej do identyfikacji potrzeb informacyjnych, opracowywania założeń badawczych i przeprowadzenia procesu ewaluacji z wykorzystaniem niezależnych wykonawców badań. W tym celu, każda JE musi posiadać odpowiednie zasoby i potencjał kadrowy. Możliwość realizowania wysokiej jakości ewaluacji wiąże się z wytworzeniem odpowiednich specjalizacji, wobec czego IZ FERS rekomenduje wyodrębnienie w strukturze organizacyjnej każdej IP etatów przeznaczonych tylko i wyłącznie do wykonywania zadań w tym zakresie (bez łączenia ich np. z oceną projektów czy monitorowaniem).

Jednocześnie Wytyczne Ministra Funduszy i Polityki Regionalnej dotyczące ewaluacji polityki spójności na lata 2021-2027 wskazują, że: „Ewaluacja na poziomie programu realizowana jest poprzez zapewnienie odpowiednich zasobów kadrowych i środków finansowych do prowadzenia ewaluacji”. Mając na uwadze powyższe, na poziomie IZ FERS zapewniona zostanie odpowiednia liczba etatów poświęconych ewaluacji programu (zgodnie z Tabelą 3).

TABELA 3. ZASOBY KADROWE JEDNOSTEK EWALUACYJNYCH FERS

IZ lub IP FERS	Utworzenie odrębnej JE
Ministerstwo Funduszy i Polityki Regionalnej – Departament EFS (IZ)	TAK
Ministerstwo Rodziny i Polityki Społecznej – Departament Wdrażania EFS (IP)	NIE
Ministerstwo Edukacji i Nauki – Departament Funduszy Strukturalnych (IP)	TAK
Ministerstwo Zdrowia – Departament Oceny Inwestycji (IP)	TAK
Kancelaria Prezesa Rady Ministrów – Departament Społeczeństwa Obywatelskiego (IP)	NIE
Narodowe Centrum Badań i Rozwoju – Biuro Strategii i Analiz (IP)	NIE
Centrum Projektów Europejskich – Krajowa Instytucja Wspomagająca (IP)	TAK
Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości – Departament Analiz i Strategii (IP)	TAK
Bank Gospodarstwa Krajowego – Departament Programów Europejskich (IP)	NIE
Centrum Projektów Polska Cyfrowa – Departament Strategii (IP)	NIE

7.2 Grupa Sterująca Ewaluacją

Jednym z podstawowych mechanizmów wymiany wiedzy i doświadczeń o ewaluacji oraz zapewnienia spójności i koordynacji podejmowanych działań jest Grupa Sterująca Ewaluacją FERS. Jej prace koordynowane są przez IZ, która skupia pracowników JE z IZ oraz IP FERS, a także przedstawicieli partnerów (w tym społecznych i gospodarczych).

Celem prac GSE jest zarówno wymiana doświadczeń i informacji na temat realizowanych badań ewaluacyjnych, jak i rozwijanie stosowanej metodologii badań, sposobów i technik badawczych, usprawnianie procesu realizacji ewaluacji w ramach programu, a także konsultacje założeń i wyników prac badawczych innych jednostek ewaluacyjnych. Doświadczenia w realizacji działań ewaluacyjnych w latach 2004-2006, 2007-2013 oraz 2014-2020 stanowią o tym, że funkcjonowanie takiej eksperckiej grupy roboczej o charakterze sieciującym jest przykładem dobrej praktyki w zakresie budowania potencjału ewaluacyjnego i właściwym forum współpracy.

ZADANIA GSE FERS:

- opracowywanie informacji na temat wyników ewaluacji FERS i sposobów ich wykorzystania,
- omawianie i konsultowanie założeń do badań ewaluacyjnych FERS,
- prezentowanie wyników badań ewaluacyjnych wraz z dyskusją na temat płynących z nich wniosków i rekomendacji,
- omawianie bieżących problemów dotyczących zlecenia, koordynacji, realizacji badań ewaluacyjnych oraz współpracy z ich wykonawcami,
- usprawnianie metodologii badań ewaluacyjnych.

GSE FERS spotyka się w zależności od potrzeb – średnio dwa razy w roku. Skład podstawowy GSE może być uzupełniany (w zależności od potrzeb) o osoby w charakterze obserwatora, zainteresowane tematyką danego spotkania lub posiedzenia.¹⁴ Status osoby oddelegowanej do prac Grupy oraz obowiązki i prawa tych osób uregulowane są w deklaracji obiektywności i poufności w ramach GSE FERS, stanowiącej załącznik nr 2 do PE. Deklaracja podpisywana jest przez członka, eksperta, partnera w ramach GSE FERS.

W ramach GSE mogą być tworzone zespoły zadaniowe do realizacji określonych, wynikających z bieżących potrzeb zadań (np. opracowania założeń do ewaluacji danego obszaru tematycznego).

W pracach GSE powinna uczestniczyć (co do zasady) jedna osoba wskazana przez każdą z instytucji uprawnionych do członkostwa według złożonych deklaracji poufności i obiektywności. Wyjątek stanowi IZ FERS, która oddelegowuje do prac w GSE wszystkich pracowników własnej JE. Lista instytucji, których przedstawiciele zostaną zaproszeni do udziału w GSE FERS została zawarta w tabeli nr 3.

7.3 Szkolenia i współpraca zewnętrzna

W celu budowania potencjału ewaluacyjnego instytucji zaangażowanych we wdrażanie FERS, podejmowany będzie szereg działań o charakterze szkoleniowym, mających na celu rozwijanie kompetencji (dostarczanie i aktualizację wiedzy) pracowników JE, odpowiedzialnych za koordynację, zlecenie i odbiór badań ewaluacyjnych. Podejmowane będą działania w celu zapewnienia tych kompetencji i umiejętności (np. komunikacyjnych, analitycznych, możliwości korzystania z określonych zasobów czy narzędzi), które są niezbędne do efektywnego pełnienia roli JE, w tym także tzw. „brokerów wiedzy”. W celu większej skuteczności działań w

¹⁴ Przykładowo, mogą to być przedstawiciele następujących instytucji: Uniwersytet Warszawski, Centrum Europejskich Studiów Regionalnych i Lokalnych Uniwersytetu Warszawskiego EUROREG, Uniwersytet Jagielloński, Szkoła Główna Handlowa, Polskie Towarzystwo Ewaluacyjne, Polskie Towarzystwo Socjologiczne, Instytut Spraw Publicznych, Centrum Badania Opinii Społecznej.

tym zakresie stosowane będą zarówno standardowe formy szkoleniowe i warsztatowe jak również działania realizowane w formule zdalnej. Ponadto, mogą być organizowane konferencje, seminaria lub webinaria z udziałem praktyków z danej dziedziny, obejmujące swoim zakresem metodologię badań ewaluacyjnych, operacjonalizację problemów badawczych oraz problematykę dotyczącą prawa zamówień publicznych, ochrony danych osobowych itd. Wszystkie te działania wymagać będą określonych zasobów, niezbędnych do praktycznej ich realizacji.

Kolejnym działaniem w obszarze budowania potencjału JE, które aktywnie wspiera IZ FERS, jest nawiązanie bardziej intensywnej współpracy z organizacjami branżowymi zrzeszającymi ekspertów, np. z Polskim Towarzystwem Ewaluacyjnym (PTE), Polskim Towarzystwem Socjologicznym (PTS), Centrum Badań Opinii Społecznej (CBOS), a także instytucjami zajmującymi się tematyką polityki regionalnej, takimi jak np. Centrum Europejskich Studiów Regionalnych i Lokalnych Uniwersytetu Warszawskiego EUROREG czy polityki społecznej (takimi jak np. Instytut Spraw Publicznych). Współpraca ta służyć ma większemu otwarciu środowisk ewaluacyjnych (pracowników administracji oraz ekspertów i badaczy) na poprawę realizacji zadań leżących w obszarze kompetencji obu stron, poprzez ułatwienie dostępu do aktualnych wyników badań społecznych i ekonomicznych w obszarze polityk publicznych obejmowanych wsparciem FERS.

Działania na rzecz budowania potencjału ewaluacyjnego realizowane przez IZ PO KL w okresie 2007-2013, a następnie w okresie 2014-2020 realizowane przez IZ PO WER, pokazują, że ważną rolę pełni zindywidualizowana pomoc oferowana pracownikom jednostek ewaluacyjnych IP przez pracowników jednostki ewaluacyjnej w Instytucji Zarządzającej. Wsparcie udzielane jest w zakresie m.in. opiniowania założeń do badań (SOPZ), raportów metodologicznych i końcowych z badań oraz tabel rekomendacji.

Ze względu na różnorodne potrzeby w zakresie rozwijania potencjału ewaluacyjnego, które posiadać mogą pracownicy IP, IZ dokona oceny posiadanego przez przedstawicieli IP doświadczenia w tym zakresie oraz potrzeb w przedmiotowym zakresie. Na tej podstawie zostanie sporządzana proponowana lista działań z zakresu budowy potencjału ewaluacyjnego w ramach FERS.

8. DOSTĘP DO DANYCH NA POTRZEBY EWALUACJI

Wymóg dostępności danych jest częścią obowiązku nałożonego na Państwa Członkowskie przez art. 44 pkt 4 rozporządzenia ogólnego. Zgodnie z treścią wspomnianego artykułu: „Państwo członkowskie lub instytucja zarządzająca zapewniają ustanowienie niezbędnych procedur generowania i zbierania danych koniecznych do przeprowadzenia ewaluacji”.

Doświadczenia z okresu programowania 2007-2013 wskazują, że brak systematycznego gromadzenia danych do badań ewaluacyjnych znacznie zwiększa koszt ich wtórnego zbierania. Ewaluator musi zrekonstruować bowiem zbiór danych

post factum (m.in. poprzez realizację badań terenowych) lub zdecydować się na korzystanie z mniej rygorystycznych metod badawczych w ramach kolejnych ewaluacji (jeśli zgromadzenie archiwalnych danych nie jest możliwe lub jest nieuzasadnione kosztowo).

Wzorem poprzednich perspektyw finansowych, minister ds. rozwoju regionalnego zapewni funkcjonowanie systemu teleinformatycznego wykorzystywanego na potrzeby wdrażania funduszy strukturalnych w Polsce w perspektywie finansowej 2021-2027 o nazwie Centralny System Teleinformatyczny 2021 i skrócie „CST2021”.

Zakres danych gromadzonych w CST2021 wynika z załącznika XVII do rozporządzenia ogólnego i obejmuje dane z następujących procesów:

LISTA PROCESÓW, W RAMACH KTÓRYCH GROMADZONE SĄ DANE W CST 2021:

- a) programowania, w szczególności: szczegółowe opisy priorytetów programu i wymiary wykorzystywane w raportowaniu na potrzeby Komisji Europejskiej (np.: cele polityk/, wskaźniki, fundusze, kategorie regionów, kody rodzajów interwencji),
- b) wyboru projektów i ich rozliczania,
- c) kontroli projektów,
- d) certyfikacji, w tym: tworzenia wniosków o płatność do KE, rocznych zestawień wydatków, rejestru kwot wycofanych, zaliczek

Punktem wyjścia dla szczegółowego zakresu danych będzie perspektywa 2014-2020. Należy przy tym uwzględnić konieczność dostosowania do wyników negocjacji i ostatecznego kształtu ram prawnych.

Zgodnie z Wytycznymi dotyczącymi warunków gromadzenia i przekazywania danych w postaci elektronicznej na lata 2021-2027, w skład CST2021 wchodzi aplikacje, tj.:

- a) SZT2021,
- b) Administracja, w tym eSZOP,
- c) WOD2021,
- d) SOWA EFS
- e) SL2021,
- f) BK2021,
- g) e-Kontrola,
- h) SR2021,
- i) SKANER,

- j) Kontrole Krzyżowe,
- k) SM EFS.

Państwa Członkowskie są zobowiązane, aby procedury przetwarzania i gromadzenia danych niezbędnych do przeprowadzenia ewaluacji były wysokiej jakości.

Jednocześnie, przetwarzanie danych osobowych w ramach badań ewaluacyjnych FERS odbywa się przy zapewnieniu wysokiego poziomu ich ochrony.

W systemie informatycznym CST2021 dla okresu programowania 2021 - 2027 zapewniona zostanie możliwość monitorowania postępu wdrażania funduszy UE. System umożliwi również generowanie m.in. danych dotyczących projektów FERS, a także poniesionych w ich ramach wydatków oraz stopienia osiągnięcia wskaźników programu. Bardzo istotna jest również kwestia gromadzenia w CST2021 danych osobowych uczestników projektów FERS oraz danych instytucji bezpośrednio objętych wsparciem. Pracownicy JE otrzymali dostęp do danych gromadzonych w systemie w zakresie zgodnym z rolą ich instytucji w systemie wdrażania i zakresem pełnionych przez nich.

Dodatkowo, w systemie zbierane będą także dane zarówno beneficjentów realizujących projekty, jak również tych aplikujących podmiotów, które nieskutecznie ubiegały się o możliwość realizacji projektu. Pozwoli to na wykreowanie grupy kontrolnej do badań konfraktycznych (np. za pomocą metody RDD – Regression Discontinuity Design).

Warto pamiętać, że interwencja EFS+ wdrażana w ramach FERS dotyczy wielu różnych polityk publicznych, dlatego też fundamentalne znaczenie dla właściwego i sprawnego prowadzenia wysokiej jakości ewaluacji będzie miało pozyskanie baz danych (w tym w ramach statystyki publicznej, danych sprawozdawczych, zawartych w urzędowych rejestrach, wykazach, spisach, itd.), dotyczących charakterystyki poszczególnych grup docelowych programu. W większości przypadków bazy te znajdują się w dyspozycji poszczególnych resortów, urzędów i instytucji zaangażowanych we wdrażanie FERS. Mając na uwadze powyższe, w obszarze ewaluacji FERS w większym stopniu niż w ramach PO KL oraz PO WER wykorzystywane będą m.in. zasoby danych z następujących źródeł:

- **Ministerstwo Edukacji i Nauki** (System Informacji Oświatowej, system POLON),
- **Instytut Badań Edukacyjnych** (dane z badań i analiz prowadzonych przez instytut),
- **Ministerstwo Rodziny i Polityki Społecznej** (system Syriusz, Statystyczna Aplikacja Centralna, sprawozdawczość PUP oraz OPS),
- **Główny Urząd Statystyczny** (Badanie Aktywności Ekonomicznej Ludności, Bank Danych Lokalnych, baza STRATEG),

- **Eurostat** (<https://ec.europa.eu/eurostat/web/main/home>),
- **OECD** (portal OECD.Stat Extracts, OLIS Net),
- **World Bank** (<http://data.worldbank.org>)

Na szczególną uwagę zasługuje w tym kontekście stworzona przez GUS internetowa baza STRATEG, jest ona publicznie dostępnym, aktualizowanym przynajmniej raz w kwartale, systemem wspierającym proces monitorowania rozwoju oraz ewaluację efektów podejmowanych działań na rzecz wzmocnienia spójności społecznej. Baza zawiera obszerny zestaw mierników kluczowych dla monitorowania rozwoju (głównie o rocznej częstotliwości) na poziomie kraju, jak również na niższych szczeblach podziału terytorialnego. System pełni również funkcję repozytorium wskaźników pochodzących z różnych strategii – poczynając od unijnej strategii Europa 2020 oraz nadrzędnej krajowej Strategii na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.)-, poprzez 9 zintegrowanych strategii dotyczących: innowacyjności i efektywności gospodarki, transportu, bezpieczeństwa energetycznego i środowiska, rozwoju regionalnego, kapitału ludzkiego, kapitału społecznego, zrównoważonego rozwoju wsi, rolnictwa i rybactwa, sprawnego państwa, bezpieczeństwa narodowego RP. W systemie znajdują się ponadto wskaźniki z ponadregionalnych i wojewódzkich strategii, Umowy Partnerstwa, Krajowych i Regionalnych Programów Operacyjnych, a także Strategii Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych.

Funkcje systemu umożliwiają ich znaczne wykorzystanie do celów ewaluacji, obejmując pracę na danych zawartych w bazie poprzez m.in.:

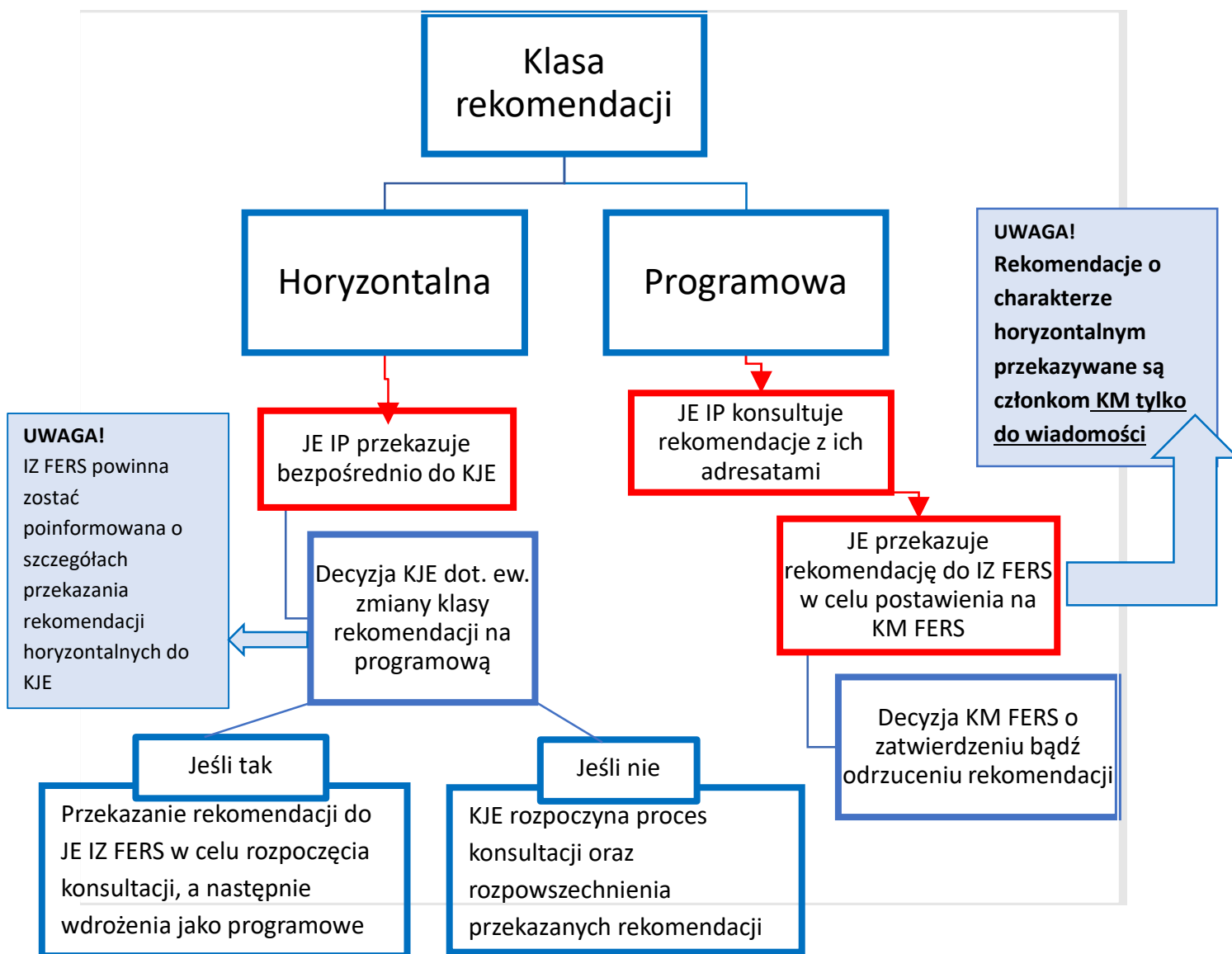
- prezentację stanu realizacji danej strategii,
- grupowanie danych według jednostek samorządu terytorialnego,
- analizy porównawcze wskaźników (w zależności od zbieranych danych również w podziale na płeć, szeregi czasowe, obszar terytorialny, etc.)
- tworzenie gotowych map, wykresów czy raportów, elastycznie dostosowywanych do potrzeb użytkownika systemu.

W poprzedniej perspektywie finansowej, IZ PO WER nawiązała współpracę z ZUS, w celu pozyskiwania danych na potrzeby realizacji badań ewaluacyjnych oraz wyliczania wartości wskaźników rezultatu długoterminowego. Dzięki podpisanemu porozumieniu IZ Programem może weryfikować w bazie ZUS status (zatrudniony lub niezatrudniony) uczestników projektów EFS, a także pozyskiwać informacje o statusie osób nieuczestniczących we wsparciu EFS, posiadających podobne cechy społeczno-demograficzne co uczestnicy projektów EFS+, w celu szacowania efektów netto realizowanej interwencji. W perspektywie 2021-2027 współpraca z ZUS ww. zakresie będzie kontynuowana.

9. PRZYJMOWANIE I WDRAŻANIE REKOMENDACJI

Zasady przyjmowania i wdrażania rekomendacji określają Wytyczne dotyczące ewaluacji polityki spójności na lata 2021-2027. Dokument określa wszystkie etapy postępowania z rekomendacjami począwszy od ich otrzymania od Wykonawcy badania, a skończywszy na ich wdrażaniu.

Grafika 5. Ścieżka postępowania z rekomendacjami wg podziału klasy

Kolorem czerwonym oznaczono działania, które JE musi podjąć, w zależności od etapu przyjmowania rekomendacji.

9.1 Rekomendacje Programowe

W pierwszej kolejności, JE IP powinny zainicjować proces konsultacji rekomendacji programowych z ich adresatami. Wytyczne nie wskazują konkretnego terminu w jakim należy rozpocząć proces konsultacji rekomendacji, jednak istotne jest, aby proces rozpoczął się bez zbędnej zwłoki. Konsultacje muszą obejmować minimum jedno spotkanie lub konsultację elektroniczną z adresatami rekomendacji, w trakcie którego Adresaci zapoznają się z treścią rekomendacji, a także zweryfikowany zostanie sposób i termin ich wdrożenia. Kluczowa w tym procesie jest możliwość wymian zdań i możliwość ustalenia optymalnego sposobu wdrożenia rekomendacji. W toku konsultacji bardzo wiele elementów tabeli rekomendacyjnej może ulec zmianie. Mając na uwadze troskę o bezstronność procesu ewaluacji, Wytyczne zabraniają aby zmieniać brzmienie następujących pól tabeli rekomendacji: treść wniosku, treść rekomendacji oraz instytucja zlecająca badanie. Rekomendacje, które swoim zakresem wykraczają poza FERS przekazywane zostaną do dalszego uzgodnienia i monitorowania do KJE. Są one również przekazywane do wiadomości KM FERS.

Po zatwierdzeniu przez KM FERS danej rekomendacji, można rozpocząć proces jej wdrażania.

9.2 Rekomendacje Horyzontalne

Postępowanie w przypadku rekomendacji horyzontalnych jest zgoła odmienne. JE przekazuje je do KJE w celu przeprowadzenia procesu konsultacji oraz rozpowszechnienia, przy jednoczesnym poinformowaniu IZ FERS o takim działaniu (np. poprzez dołączenie do wiadomości e-mail). Po wstępnej analizie przekazanych rekomendacji, KJE może podjąć decyzję w zakresie zmiany klasy rekomendacji na programowe. W takiej sytuacji, rekomendacje przekazywane są do JE IZ Programu i konsultowane oraz wdrażane jako rekomendacje programowe. Jeżeli KJE nie zdecyduje się na zmianę klasy rekomendacji, to zgodnie z Wytycznymi, jest odpowiedzialna za jej rozpowszechnienie.

10. UPOWSZECHNIANIE I WYKORZYSTANIE WYNIKÓW EWALUACJI

W perspektywie 2021-2027 równie duży nacisk, co w perspektywie 2014-2020, położony zostanie na upowszechnianie i wykorzystanie wyników badań ewaluacyjnych.

10.1 Upowszechnienie wyników ewaluacji

Zgodnie z Wytycznymi dotyczącymi ewaluacji polityki spójności na lata 2021-2027 „Każde odebrane badanie ewaluacyjne podlega obowiązkowi upublicznienia w formie elektronicznej”. Publikacja wyników badań jest szczególnie ważną funkcją następczą procesu ewaluacji, gdyż nawet najlepiej i najrzetelniej przeprowadzona ewaluacja, nie spełnia swojej funkcji, jeśli jej wyniki nie zostaną przekazane właściwym adresatom, potencjalnie zainteresowanym ich wykorzystaniem (przede wszystkim osobom odpowiedzialnym za podejmowanie kluczowych decyzji lub działań, będących przedmiotem rekomendacji – adresatom rekomendacji oraz decydentom).

Proces rozpowszechniania wyników ewaluacji należy planować na etapie projektowania badania, wskazując jej bezpośrednich użytkowników i pozostałych potencjalnych odbiorców. Forma, treść i kanały rozpowszechniania produktów badania powinny być dostosowane w pierwszej kolejności do potrzeb i preferencji bezpośrednich użytkowników badania.

Jednocześnie, należy wyraźnie rozróżnić proces upowszechniania od procesu wykorzystania wyników ewaluacji. Upowszechnianie wyników jest zadaniem zamawiającego ewaluację, natomiast wykorzystywanie to działanie leżące po stronie odbiorców, użytkowników badań, na które jednostki ewaluacyjne rzadko kiedy mają bezpośredni wpływ. Na fakt wykorzystania wyników badania wpływają bowiem również inne czynniki, niekoniecznie związane z procesem ewaluacji.

Jednakże oba procesy będą inicjowane i wspierane przez jednostki ewaluacyjne – zgodnie z ich rolą w realizacji Programu FERS. W tym kontekście szczególnie użyteczna może okazać się koncepcja tzw. brokeringu wiedzy. Zgodnie z założeniami tej koncepcji¹⁵, broker wiedzy to osoba zajmująca się pośredniczeniem pomiędzy zasobami informacyjnymi a osobami ich poszukującymi lub potrzebującymi do podejmowania procesów decyzyjnych. Ta rola dość dobrze pasuje do zadań i obowiązków JE, jednakże wymaga wśród nich pewnych zmian, związanych m.in. z dalszym kształceniem umiejętności komunikacyjnych i analitycznych. W związku z powyższym podejmowane będą działania zmierzające do ukierunkowania roli jednostek ewaluacyjnych na brokerów wiedzy, zorientowanych nie tylko na jej „produkcję” ale także syntetyzację i bardziej skuteczne upowszechnianie.

W celu spełnienia obowiązku upowszechniania wyników ewaluacji, IZ FERS przekazywać będzie do Komisji Europejskiej wyniki badań poprzez system teleinformatyczny SFC, a także udostępniać będzie opinii publicznej wyniki wszystkich ewaluacji zrealizowanych w ramach Programu: raporty końcowe z badań są publikowane na stronie Programu Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego¹⁶. Ze względu na ochronę środowiska, rozpowszechnianie w formie drukowanych publikacji realizowane będzie tylko w szczególnych przypadkach. IZ oraz IP FERS dbają również o opracowywanie wyników badań na użytek opinii publicznej i mediów, przygotowując krótkie informacje, streszczenia, notatki prasowe oraz materiały problemowe dla szerokiego grona odbiorców. Dobrą praktyką, która w obecnej perspektywie będzie kontynuowana, jest także przekazywanie wyników w formie syntetycznych wniosków i rekomendacji bezpośrednio do podmiotów odpowiedzialnych za zarządzanie obszarami będącymi przedmiotem oceny.

10.2 Wykorzystanie wyników ewaluacji

Wyniki badań ewaluacyjnych FERS (a w szczególności wpływające z nich wnioski i rekomendacje) będą wykorzystywane zgodnie z trzema następującymi głównymi

¹⁵ Brokerzy wiedzy. Nowe spojrzenie na rolę jednostek ewaluacyjnych. Karol Olejniczak, Tomasz Kupiec, Estelle Raimondo, Warszawa 2014 r.

¹⁶ <https://www.rozwojspoleczny.gov.pl/>

obszarami wskazanymi w wytycznych dotyczących ewaluacji polityki spójności na lata 2021-2027:

OBSZARY WYKORZYSTANIA BADAŃ EWALUACYJNYCH W FERS:

1. wsparcie w projektowaniu interwencji poprzez weryfikowanie założeń na temat struktury problemu i grup adresatów będących celem interwencji, mechanizmu działań mających przynieść pozytywną zmianę oraz uwarunkowań, w których będzie realizowana interwencja,
2. wsparcie we wdrażaniu interwencji poprzez optymalizację procesów i zasobów wdrażania interwencji, identyfikowanie przyczyn ewentualnych odchyleń od planu, źródeł opóźnień lub blokad w realizacji interwencji i proponowanie działań korygujących,
3. wsparcie w wyjaśnieniu efektów interwencji poprzez identyfikowanie faktycznych produktów i rezultatów interwencji, w tym zmian wywołanych w grupie docelowej, pozytywnych lub negatywnych efektów ubocznych, oraz ustalenie mechanizmów, które doprowadziły do zaobserwowanych zmian

W celu lepszego zoperacjonalizowania procesu wdrażania rekomendacji z badań ewaluacyjnych w ramach polityki spójności przez KJE ustanowiony został System Wdrażania Rekomendacji (SWR), opisany w ww. Wytycznych. Zgodnie z jego zasadami do poszczególnych JE FERS należeć będzie podjęcie decyzji o nadaniu statusu wszystkim rekomendacjom ze zleczonych przez daną JE badań. Jednostki ewaluacyjne są również odpowiedzialne za inicjowanie procesu wdrożenia rekomendacji poprzez organizację konsultacji i moderowanie dyskusji nt. rekomendacji, współpracy z adresatami rekomendacji dotyczącej określenia sposobów i terminów ich wdrażania, umieszczenie zatwierdzonych przez KM FERS rekomendacji w ramach bazy SWR oraz monitorowanie stanu wdrożenia rekomendacji programowych.

Funkcja praktycznego wykorzystania wyników ewaluacji realizowana jest przez jednostki ewaluacyjne w szczególności poprzez dostarczanie najnowszych informacji i danych dotyczących wdrażania programu FERS w zakresie kompetencji danej JE. Zgodnie pkt. 35. rozporządzenia ogólnego „roczne sprawozdania z wdrażania powinny zostać zastąpione rocznym ustrukturyzowanym dialogiem merytorycznym opartym na najnowszych informacjach i danych dotyczących wdrażania programu udostępnianych przez dane państwo członkowskie”. Aby ułatwić przeprowadzenie tego typu dialogu, IZ FERS organizowało będzie coroczne spotkanie w sprawie przeglądu wdrażania Programu FERS. Jednostki ewaluacyjne FERS mają już bogate doświadczenie w tym obszarze, wynikające z realizacji Programów w poprzednich perspektywach, tzn. PO KL oraz PO WER (prowadzenie bazy rekomendacji i przeglądów rekomendacji).

11. RAMOWY PLAN BADAŃ EWALUACYJNYCH FERS 2021-2027

Zestawienie planowanych badań ewaluacyjnych jest zasadniczym elementem Planu Ewaluacji. Zawarty w Załączniku nr 1 do PE ramowy plan badań ewaluacyjnych stanowi indykatywną listę planowanych badań, która będzie podlegać modyfikacjom w związku z określonymi wyzwaniami związanymi z wdrażaniem programu i na bieżąco identyfikowanymi potrzebami informacyjnymi. Plan ten stworzony został w formie tabeli. Zawiera on listę badań, które zgodnie z zapisami rozporządzeń UE, wytycznych KE, Umowy Partnerstwa lub Programu FERS są obowiązkowe do przeprowadzenia. Z drugiej strony tabela obejmuje również badania, których realizacja jest wynikiem z potrzeb informacyjnych IZ oraz IP, a które były możliwe do zdefiniowania na etapie przygotowywania niniejszego Planu. Ich przeprowadzenie jest również wskazane dla właściwej realizacji programu.

W trakcie trwania programu mogą pojawiać się nowe tematy badań, a niektóre spośród badań ewaluacyjnych mogą zmienić swój zakres. Zgodnie z Wytycznymi dotyczącymi ewaluacji polityki spójności na lata 2021-2027: „Plany ewaluacji programów podlegają co najmniej raz do roku przeglądowi i ewentualnym zmianom. JE IZ programu wraz ze zwiększeniem się stanu wiedzy na temat potrzeb informacyjnych może modyfikować i uzupełniać plan ewaluacji we wszystkich jego obszarach. Dokonany przegląd planu może również skutkować brakiem konieczności wprowadzenia zmian”. Wobec powyższego, lista badań przedstawiona w Załączniku nr 1 będzie monitorowana przez IZ.

Do 1 października każdego roku, JE zobowiązane są zgłosić do IZ FERS propozycje zmian do Planu Ewaluacji. IZ opiniuje przedstawione propozycje do 15 października i przekazuje do konsultacji z KJE, która przekazuje ewentualne uwagi do 22 października. Wszystkie istotne zmiany Planu Ewaluacji są przedstawiane do zatwierdzenia członkom KM FERS na posiedzeniu lub w trybie obiegowym do 31 grudnia danego roku. IZ FERS umieszcza niezwłocznie zaktualizowany Plan Ewaluacji na swojej stronie internetowej, a także przekazuje go do KJE oraz do KE.

Wytyczne dotyczące ewaluacji polityki spójności na lata 2021-2027 dają JE możliwość realizacji ewaluacji nieujętych w planie (ewaluacje ad hoc). Ewaluacje takie mogą być realizowane w sytuacji wystąpienia wcześniej nieprzewidzianej potrzeby informacyjnej. Nie muszą być uwzględniane w trakcie aktualizacji planów – jednakże warunkiem ich przeprowadzenia jest uzyskanie zgody IZ FERS.

Źródłem pomysłów i inspiracji dla zaplanowanych tematów badań ewaluacyjnych były:

- obowiązki w zakresie ewaluacji nałożone na państwa członkowskie przez KE oraz dodatkowo – przez IK UP, takie jak np. konieczność pozyskania danych niezbędnych do wyliczenia wartości długoterminowych wskaźników rezultatu,
- logika wdrażania programu i zaplanowane w nim typy operacji,
- propozycje zgłoszone przez IP FERS w wyniku rozpoznania potrzeb,

- doświadczenia w zakresie właściwego planowania badań na kolejnych etapach zarządzania i wdrażania programów, wyniesione z lat 2004-2006, 2007-2013 oraz 2014-2020,
- konieczność uwzględnienia tematów horyzontalnych i związanych ze specyfiką projektów współfinansowanych z EFS.

ZAŁĄCZNIKI (3)

Załącznik 1. Lista badań przewidzianych do realizacji w Programie FERS (Ramowy Plan Badań Ewaluacyjnych) – w osobnym pliku.

Załącznik 2. Wzór deklaracji obiektywności i poufności w ramach GSE FERS

Rzeczpospolita
Polska

Dofinansowane przez
Unię Europejską

Ministerstwo Funduszy
i Polityki Regionalnej

DEKLARACJA OBIEKTYWNOŚCI I POUFNOŚCI W RAMACH GRUPY STERUJĄCEJ EWALUACJĄ PROGRAMU FUNDUSZE EUROPEJSKIE DLA ROZWOJU SPOŁECZNEGO 2021-2027

Ja, niżej podpisany/a:..... [wypełnić drukowanymi literami] niniejszym wyrażam zgodę na udział w pracach Grupy Sterującej Ewaluacją Programu Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego 2021-2027 (GSE FERS) na prawach członka, eksperta lub partnera społecznego, polegających na reprezentowaniu własnej instytucji w posiedzeniach Grupy, współpracy z jednostkami ewaluacyjnymi w zakresie rozwoju systemu ewaluacji FERS oraz budowy potencjału ewaluacyjnego instytucji zaangażowanych we wdrażanie FERS, a także poprawy jakości procesu ewaluacji poprzez konsultowanie założeń do planowanych we własnej instytucji badań ewaluacyjnych i wyników tych badań (projektów raportów, wniosków i rekomendacji), jak również opiniowania założeń oraz wyników badań zleczanych w innych jednostkach ewaluacyjnych FERS.

Deklaruję, że powierzone mi zadania będę wykonywał/a w sposób uczciwy i bezstronny. Mój wkład w wykonywanie zadań dotyczących ewaluacji oraz przygotowania dokumentacji, dotyczącej badań ewaluacyjnych, w które będę zaangażowany/a, będzie obiektywny i będę w pełni respektować zasady uczciwej konkurencji, w szczególności przez unikanie formułowania warunków faworyzujących lub dyskryminujących jakiegokolwiek wykonawcę badania.

Zobowiązuję się do zachowania w tajemnicy wszelkich danych, informacji lub dokumentów („informacji poufnych”), które zostaną mi powierzone lub przekazane, a także odkrytych lub opracowanych przez mnie w trakcie lub w wyniku udziału w postępowaniach, mających na celu wyłonienie wykonawców badań ewaluacyjnych dotyczących Programu Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego 2021-2027 i zgadzam się na wykorzystywanie ich jedynie w celach związanych z pracą w niniejszej Grupie. Jednocześnie zobowiązuję się nie pomagać i nie wiązać z żadnym z przyszłych oferentów, uczestniczących w ww. postępowaniach. Ponadto oświadczam, że informacje poufne nie zostaną ujawnione żadnym osobom niewchodzącym w skład GSE FERS.

Podpis:
Data:
Nazwa instytucji:
Adres e-mail:
Nr tel. / fax:

Załącznik 3. Wzór deklaracji poufności wykonawcy ewaluacji FERS

Rzeczpospolita
Polska

Dofinansowane przez
Unię Europejską

Ministerstwo Funduszy
i Polityki Regionalnej

DEKLARACJA POUFNOŚCI WYKONAWCY EWALUACJI PROGRAMU FUNDUSZE EUROPEJSKIE DLA ROZWOJU SPOŁECZNEGO 2021- 2027

Ja, niżej podpisany/a....., niniejszym zgadzam się na zachowanie poufności i tajności odnośnie jakichkolwiek informacji czy dokumentów (informacje poufne) ujawnionych mi lub odkrytych przeze mnie, lub przygotowanych przeze mnie w trakcie i w związku z prowadzeniem badania ewaluacyjnego pn. [tytuł badania].

Zgadzam się, że informacje te będą wykorzystane jedynie do celów oceny (ewaluacji) i nie zostaną ujawnione osobom trzecim. Zgadzam się również nie zatrzymywać kopii informacji poufnych, dostarczonych mi pisemnie, w szczególności objętych prawem autorskim. Zobowiązuję się zwrócić wszystkie udostępnione mi kopie po ich wykorzystaniu do przeprowadzenia oceny (ewaluacji).

Podpis:
Data:
Nazwa instytucji:
Adres e-mail:
Nr tel. / fax: